БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯТ ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 102 (9856) | 1962 оной апрелиин 30, понедельник | Сэн 2 мүнгэн

Худөө ажахыда үгэхын тула 1962 ондо мышленна продукци нэмэжэ бүтээн гаргахын социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлхэ талаар Куйбышевай нэрэмжэтэ Воскресенскэ химическэ комбинадай коллективэй үүсхэл тухай

СС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй 1962 оной апрелиин 26-най тогтоол

...скэ Союзай Коммунистическэ партиин ...имаар хараалагдаһан худөө ажахые ...ань хүсэн түгэсөөр хүгжөөхэ бүгэдэ ...зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхэ ...ромышленностиин зүгһөө худөө ажа- ...материально-техническэ туһаламжа ...аһанһаа ниилээд ехээр дулдыдаха юм. ...жэл колхоз, совхозууд КПСС-эй ЦК- ...тын Пленумэй шиидхэбэринүүдые ху- ...болгон, кукуруза, горох, тэжээлэй бо- ...арай свёкло болон худөө ажахын бу- ...ггтай ургамалнуудые горьтой ехээр та- ...газар тарялангаа ногоо тарижа эр- ...уримай хорото хойшолонгуудые усад- ...айна. Иимэ эрхэ байдалда худөө ажа- ...ури мүнөө жэл материально-техниче- ...аламжа хүргэхэ гээшэ онсо ехэ удха- ...ай.

...Куйбышевай нэрэмжэтэ Воскресенскэ ...скэ комбинадай коллектив минеральна ...лгэ гаргаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэ- ...лэдбэриин шэнэ хүсэнүүдые болзор- ...рид ашаглахын түлөө социалистическэ ...үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэһэн дурад- ...уулжа, гайхамшагта патриотическа ...гаргаа. Тиин 1962 ондо худөө ажахы- ...өөр 50 мянган тонно минеральна үтэг- ...нэмэжэ гаргаха тодорхой уялга бэе ...даажа абаба.

...ресенскэ химическэ комбинадай кол- ...энэ һайн һайхан үүсхэл химическэ, ...бүтээлгын промышленностиин пред- ...нуудай коллективүүдэй дунда халуу- ...эмжэгдээ. Тиимэ уялгануудые Лиси- ...Новомосковско, Березниковско хими- ...комбинадуud болон ороной бусад хэдэ ...химическэ предприятинуудай коллекти- ...е дээрээ даажа абаа. Тэрэшэлэн ма- ...бүтээлгын олон заводууд бүри мүнөө ...дөө ажахын техникэ нэмэжэ гаргаха ...ой арга боломжонуудые олоо.

...ажахын захил муугаар дүүргэжэ, ...дөө ажахын материально-техническэ ...һуури бэхижүүлхэ талаар хараалагда- ...мжээ-ябуулгануудые дүүргэхэ хэрэгтэ ...жэ байһан промышленна предприяти- ...сөөн бэшэ байһаар.

...С-эй Центральна Комитет, ССР Сою- ...инистрнүүдэй Совет, Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Соведэй **тогтоохонь:**

1. Худөө ажахыда үгтэхэ промышленна продукци гаргаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхын түлөө промышленна предприятинуудай социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлхэ гэһэн уряа гаргаһан В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ Воскресенскэ комбинадай коллективэй үүсхэлые һайшааха.

2. Худөө ажахын техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ, ядахимикадууд, нефтиин зүйлнүүд, барилгын, мүн худөө ажахыда хэрэгтэй бусад материалнууд болон түхеэрэлгэнүүдые гаргаха түсэбүүдээ дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн ажалшадай үүсхэлые бүхы хэмжээгээр дэмжэжэ байхыень союзна республикануудай компартинуудай ЦК, партиин крайкомууд болон обкомууд, республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, крайгүйсэдкомууд, облгүйсэдкомууд, совнархозууд, министерствонүүд болон ведомствонүүд, профсоюзуудай соведүүд болон комитедүүдтэ дурадхаба.

Түхеэрэлгэнүүдээ һайнаар ашаглахын, түүхэй эд болон материалнуудаа бүри гамтайгаар гаргашалһанай, үйлэдбэриин технологическа хүдэлмэринүүдые һайжаруулһанай ашаар худөө ажахыда промышленна продукци нэмэжэ бүтээн гаргаха бодото арга боломжонуудаа элирүүлхэ ябадалдань промышленностиин предприятинуудта партийна, советскэ, ажахын болон профсоюзай органууд тодорхой туһаламжа хүргэхэ ёһотой.

3. Худөө ажахыда хэрэгтэй промышленна продукци түсэбһөө гадуур гаргаха доторой арга боломжонуудые бүри хүсэд дүүрэнээр ашаглаха дурадхалнуудые бэелүүлгэтэй холбоотой асуудалнуудые түргөөр шиидхэхыень союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, совнархозууд, СССР-эй министерствонүүд болон ведомствонүүд, тэрэшэлэн СССР-эй Госпланда дурадхаха.

***

Социалистическэ промышленностиин ажалшад Воскресенскэ комбинадай химигүүдэй патриотическа үүсхэлые халуунаар дэмжэхэ бээз, худөө ажахые саашадань хүгжөөн дэбжээхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ өөһэдынгөө бодото хубитые оруулха бээз гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС батаар этигэжэ байһанаа мэдүүлнэ.

...С-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ | **СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ** | **ПРОФСОЮЗУУДАЙ БҮХЭСОЮЗНА ЦЕНТРАЛЬНА СОВЕТ**

Н. С. Хрущев Османи Сьенфуэгос, Хоакин Ордоки гэгшэдтэй уулзаба

...скэ Союзай Коммунис- ...партиин Центральна ...эй Нэгэдэхи секретарь Н. С. Хрущев Майн 1-нэй ...тэ ерэһэн Кубын нэгэ- ...революционно органи- ...дай делегацитай апре- ...8-да уулзаба. Тиигэжэ ...дэг национальна хү- ...иин гэшүүн, нийтын хү- ...иин министр нүхэр Ос- Сьенфуэгостэй, ОРО гэ- ...иональна хүтэлбэриин ...нүхэр Хоакин Ордоки ...й нүхэр Хрущев уул- ...байна.

...халуунаар үнгэрһэн уулзалгын үедэ тэдэнэр хөөрэлдэбэ. Нүхэр Фидель Кастрын, нүхэр Освальдо Дортикосой, ОРО гэдэг национальна хүтэлбэриин, бүхы Кубын арадай нэрэһээ нүхэд Сьенфуэгос, Ордоки гэгшэд КПСС-эй Центральна Комитедтэ, нүхэр Н. С. Хрущевто үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргэбэ. Советскэ Союзай Кубын арадта аха дүү ёһоор үзүүлдэг туһаламжын түлөө тэдэнэр баяр баясхалан хүргэһэн байна.

Амаршалһанайнь түлөө Кубын нүхэдтэ нүхэр Н. С. Хрущев өөрынгөө талаһаа баяр хүргөөд, нүхэр Ф. Кастрода, нүхэр О. Дортикосто, ОРО гэдэгэй бусад хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадта аха дүүгэй баяр хүргэхыень гуйба. Тиигээд баатарлиг тэмсэлдээ бүхы Кубын арадай шэнэ амжалтануудые туйлахыень нүхэр Н. С. Хрущев хүсэбэ.

КПСС-эй ЦК-гэй секретарь нүхэр Б. Н. Пономарев энэ хөөрэлдөөндэ хабаадаһан байна.

ТАСС-эй МЭДЭЭСЭЛ

...Союзда 1962 оной апре- ...-да «Космос-4» түхэлэй ...амжалтатайгаар табиг- ... Энэ оной мартын 26-да ...соносхоһон программын ...буулиин дайдые саашадань ...научна аппаратура хэмэл ...табигданхай.

...абаһан мэдээнүүдэй ...уридшалан хараалагдаһа- ...хэмэл одон дэлхэйе тойро- ...ороо. Тэрэнэй параметр- ...:

...шээр тэрэ дэлхэйе 90,6 ...тойроо;

...ай нюруунһаа 330 кило- ...холодон ошоно;

...ай нюруунда 298 километр ...;

...одоной ниидэн ябадаг ...хэйн бэһэлүүртэ 65 гра- ...нута налуугаар табигдан-

Хэмэл одоной борт дээрэ «Сигнал» гэдэг радиопередатчик табигдаһан. Энэ радиопередатчик 19,995 мегагерц частота дээрэ хүдэлнэ. Хэмэл одоной ниидэн ябадаг харгы замые нягта наринаар тооложо гаргаха радиосистемэнүүд, борт дээрэнь табигдаһан приборнуудай болон научна аппаратурын ямараар хүдэлжэ ябаһан тухай наашань мэдээсэхэ радиотелеметрическэ аппаратура мүн лэ тэндэ табигдаһан юм.

Түрүүшээр абаһан мэдээнүүдые согсолон хаража үзэхэдэ, хэмэл одон дээрэ табигдаһан аппаратура һайнаар хүдэлнэ.

Советскэ Союзай газар дээрэ байһан залан шэглүүлхэ, тоолон гаргаха түхеэрэлгэнүүд хэмэл одоной хойноһоо ажаглан хаража, телеметрическэ мэдээнүүдые тэндэһээ абажа байна.

...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...Ф. М. Ушнаевые Бурядай АССР-эй Верховно ...едэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...наһа гүйсэһэнтэйнь, ...дагогическа, олонии- ...-ябуулга хэжэ эхил- ...эл гүйсэһэнтэйнь да- ...лан, нүхэр Ушнаев ...ироновичые —СССР- ...нуудай академиин Сибириин отделениин Бурядай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай научна хүдэлмэрилэгшые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

...дэ. Соведүүдэй байшан.
...ой апрелиин 28.

МАЙН 1-нэй ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Сэлэнгын Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой ажахын тоосоондо ороһон хонишодой бригадын ахалагша хонишон П. Аюшеев. Тэрэнэй даадаг отарынхид абаһан хурьгадаа һайнаар түлжүүлжэ байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Эрхим шанартайгаар, богони болзорто

КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ түрүүшын хабар ерээ. Хаа хаанагүй эдэбхи үүсхэл барагдашагүй.

Нэн түрүүн газар тарялангай хубаарилгые шэнээр хаража үзөөбди. Гол баялиг—газараа ашатай үрэтэйгөөр ашаглаха түрүүшын алхам хэгдээ. Нэн түрүүн ороһото таряан үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 1100 гектар ехээр таригдаха. Гадна «полиин хатан» кукуруза нёдондонойхиһоо 500 гектараар үргэдхэгдэжэ, хамта 2 мянган гектарта, 325 га газарта фабричнa, 150 га дээрэнь малай тэжээлдэ сахарай свёкло, үрэһэ хүрэнгэ абахын тула 50 гектарта бобы, 35 га горох тарижа, нийтынгээ һүрэг малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэгдэхэ болоно. Энэмнай гансал сэбэр паараа 10 процент хүрэтэр хорооһоной ашата үрэ бшуу.

Урдань тарялангай хэдэн зуугаад гектар паарга эзэлэгдээд, центнершье тэжээл үгэнгүй, бүхэли жэлдээ нара һалхинда үлеэлгэгдэжэ хэбтэдэг байгаа. Иигэжэ ойрын жэлнүүдэй туршада тарялангай 100 га бүриһөө 75 центнер, эдлүүриин бусад газарай 100 га бүхэндэ 16 центнер мяха абадаг болохо гэһэн партиин табиһан түрүүшын зорилго заатагүй дүүргэдхэ.

Түсэбнай хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ. Үшөө удаан, тогтууригүй хабар боложо байна. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ энэ үедэ тарилга түлэг дундаа ябажа байгаа. Юрэдөө гол шухала юумэмнай хэгдэбэ. Машина техникэ болоод, худөө ажахын зэр зэбсэг һайн шанартайгаар заһабарилагдаа. Үрэһэ хүрэнгэ бэлэн шахуу болонхой. 1500 центнер ороохо гүрэнһөө андалдажа абахабди. Механизаторнууднай ажахын тоосоондо оронхой. Шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилхэдээ ажалнай урагшатай һайн ябана. Ажахын тоосооной ашаар хабарай тарилгада һайн шанартайгаар, хамагһаа урид бэлэн болообди. Ажалай болон зөөриин гаргаша хараа байса доошолжо, ажалай бүтээсэ хэдэ дахин дээшэлээ.

Совхозоймнай тракторно-таряан ажалай 8 бригадада үйлэдбэриин суглаанууд боложо, тарилгын түсэб зүбшэн хэлсэгдээ юм. Байгша оноймнай тарилга гайтайхан байгдахань ха. Нэгэ тракторта хэдэн зуугаад га хүртэнэ. Хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ тракторпа наркмнай бүхыдөө 82 мянган га зөөлэн хахалалга хэһэн байгаа гэхэ гү, али нэгэ трактор дээрэ тооложо гаргахада, 863 гектар зөөлэн хахалалга хэгдэһэн болоно. Тарилгые богони болзорто һайн шанартайгаар хэхын тула социалис мүрысөөн эмхидхэгдэнхэй. Трактор бүхэн хоёр халаанда ажаллаха юм. Механизатор бүхэндэ тусхай газар даалгагданхай.

Полевой стан сэбэрлэгдэжэ сагаадагдаа, заһагдаа. Тэндэнь хамтын халуун эдеэн эмхидхэгдэнхэй. Гадна газетэ, журнал, ном болоод, шатар, даам, радиоприёмник булта байха. Юрэдөө механизаторнууднай гомдохогүй даа.

Машина техникээ заһабарилгада механизаторнууднай булта һайнаар ажаллажа гараа. Тиигэбэшье нүхэд Разуваев, Бурунов, Осеев гэгшэд илангаяа һайнаар ажаллажа, нүхэдтөө үльгэр жэшээ харуулна. Тэдэнэр тарилгада ороһон түрүүшын үдэрһөө хойшо агрегадуудаа нэгэшье һаадгүйгөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэнэ.

Мухаршэбэрэй «Эрдэм» совхозой ажахын тоосоондо ороһон нүхэр Семеновой тракторно-таряан ажалай бригадынхидай нээмэл бэшэгтэй танилсаа һэмди. Коллективээрээ уншажа зүбшөөбди. Һайн һайхан үүсхэл гаргаа. Бидэ бүримүһэн дэмжэнэбди. Энэ жэлдэ баян ургаса абахын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдохобди.

М. Смолин,
Бичурын аймагай Охин-Булагай совхозой главна инженер.

Эмхитэйгээр эхилээд...

ТУРУНТАЕВО ТОСХОН. (Телефоноор абтаба). Энэ жэлдэ хабар хожом болотор хүйтэншэг байжа, үбэлдөө ехээр ороһон саһанай удаан хайлабашье һаань, һүүлэй дулаан үдэрнүүдые һамбаашалан, Прибайкалиин аймагай «Заветы Ильича» колхозойхид хамагһаа түрүүн таряалан дээрээ шииг нойто бариха борнойлго хэжэ дүүргээ.

Удаань газарайнгаа хүрьһэнэй гэдэхые үзэжэ байгаад, сагыень алдангүй, апрелиин 19-һөө тарижа эхилээ юм. Колхоз соогоо эгээн түрүүлэн 1-дэхи бригадын механизатор Игнат Икинэй даадаг агрегадайхид ...ров гэжэ газарта 64 гектарха ...лмайда 2 үдэр соо шэниисэ ...[illegible]... таряа. Мүн эндэ ...дүтэшэг Николай Воротнико... жолоододог агрегат баһа ...үтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Байгша ...эндо тус колхоз хамта 4 мянга шахуу гектарта ороoһото, тэжээлэй ургамалнуудые тариха юм. Энэнь нёдондонойхиһоо 700 гектараар ехэ байна. Тиихэдэ 1550 гектарта шэниисэ, 1600 гаран га газарта малай тэжээлдэ орохо —кукуруза, сахарай свёкло, горох, бобы гэхэ мэтэ ургамалнууд таригдаха.

—Манай артелиин механизаторнууд түрэл партиингаа ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото ажалаараа бэелүүлэлсэн, хабарайнгаа тарилгада хаһа сагтань һайнаар бэлдээ. Тарилгын эхилһэн түрүүшын үдэрһөө агрегат бүхэн шанар һайнтайгаар, зүбөөр тарихые оролдоно. Газарнайшье шииг нойто элбэгтэй, һайнаар элдүүрилэгдэнхэй. Юрэдөөл ургаса яһалал гараха байха. Эртынгээ бүхы тарилгые 12 хүдэлмэриин үдэр соо дүүргэхэмнай,—гэжэ эндэхи агроном нүхэр Молоков хөөрэнэ.

Мүн аймагай «Прибайкалец» колхозойхид баһал хабарай эртын тарилгые хаһа сагтань эхилээд, эмхитэй һайнаар ябуулна. Тус колхоздо тракторист Федор Усольцевой хүтэлбэрилдэг агрегат үнгэрһэн 2 үдэрэй туршада 60 гаран га, газарта хара таряа, шэниисэ тариба.

Энэ жэлдэ аймагай колхозууд эртын тарилгые богони болзорто, эрхим шанартайгаар дүүргэжэ, гектар бүриһөө 12 центнерһээ доошо бэшэ ургаса хуряаха зорилго урдаа табяад, ажаллажа эхилээ.

В. Седунов.

РЕПОРТАЖ

НЭГЭ ҮДЭР

Кабанскын нютагай колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин главна зоотехник Алексей Федорович Тугаринов РСФСР-эй худөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерствын Зүүн-Сибириин главна управлениин ахалагша зоотехник Соломон Лазаревич Либерман хоёр Кабанскын совхозой ажалтай һаяхан танилсаба.

Эгээн түрүүлэн Исток тосхондо баригдажа байһан шубуунай фермэ хүрэбэ. Тус совхоз байгша ондо 250000 нугаһа тэжээжэ гүрэндэ худалдаха юм. Тиимэһээ эндэ шубуунай шэнэ байра баригдажа эхилэнхэй.

Тэрэ барилга хаража ябахадамнай совхозой директор Алексей Иванович Хмелёв маанадые геологуудай нефть бэдэрэн малтахадань гараһан халуун уһанай (70 градус) скважина харуулна.

ЛИБЕРМАН—О-о-о! Ягаа зохистой юм гээшэб. Таанар шубуудайнгаа байрануудые мин дулаасуулха аргатай ха юмта.

ХМЕЛЕВ—Хари, бидэнэр тиигэжэ бодожо, энэ барилга эхилэнхэйбди.

ЛИБЕРМАН — Энэ байра соотнай хэды дальбараа багтаха юм?

ХМЕЛЕВ—Проектээрээ арбан таба мянганай, теэд хорин таба мянгые багтааха һанаатайбди.

ЛИБЕРМАН — Хайшан гээд, «батарейнэ» аргаар гү (дээрэ дээрээ дабхарлаад дальбараануудые ехэ болгохо түхеэрэлгэ), али оёор дээгүүр гү?

ХМЕЛЕВ—Оёор дээгүүр даа, оёор дээгүүр...

ЛИБЕРМАН—Юундэ? Таанар тиихэдээ талмайгаа буруу ашаглахат, энэ нэгэндээ, хоёртоо энэ талмайн оёор дээгүүр 25000 дальбараа тэжээхэһээ байтагай, арбаншье мянгые багтаахагүйлта.

ХМЕЛЕВ—«Батарейнэ» аргаар тэжээхэдэ муу гэжэ һанадагби. Дальбараанууд хүл даляа гэмтээдэг, тэрээнһээ боложо, олоороо үхэдэгшье.

ЛИБЕРМАН—Үгы даа, таанар шадаагүйт. Байза, Танине Красноярск гү, али Крым эльгээжэ, тэндэхи шубуунай ажахынуудтай танилсуулха байна. Түрүү арга методыень абажа өөртөө хэрэглэхэл байхат. Эдэ байрануудаа хооһон байлгангүй, түхэреэн жэлдэ шубуудые тэжээхэ шухала. Тиихын тула манай министерство мяхата үүлтэрэй тахяагай үндэгэ эльгээжэ туһалхабди, эндэтнай һайн инкубаторна станци бии.

ХМЕЛЕВ — Тэрэ ехэл зохистой байгаа.

Тииһээр үнеэдэй фермэ хүрэжэ, нүхэд Либерман Тугаринов хоёр бригадир И. К. Суранов, тугалшан Е. Е. Пушкареватай уулзажа хөөрэлдэбэ. (1-дэхи зураг).

ТУГАРИНОВ—Зай, нүхэр Суранов, мал адуунтнай хэр байна?

СУРАНОВ—Тиимэшье һайн гэхээр бэшэ, ажаллажал байналди даа.

ТУГАРИНОВ—Тугалнууд һайн байна гү? Үбшэлнэ хабшалнагүй гү?

СУРАНОВ—Бага зэргэ шэшэхээ һанана, ветврач арга хэдэг лэ. Мүнөө дээрээ гарзада ороогүй.

ТУГАРИНОВ — Шэшэхэдэнь ямар арга хэнэт?

СУРАНОВ—Мэдэнэгүйлби, врач мэдээ юм аабза.

ТУГАРИНОВ — Үгы, та өөрөө жиирэй арга мэдэхэгүй юм аалта? Эгээн түрүүн ямар эм дом үгэхэ ёһотойб?

СУРАНОВ —..........

ПУШКАРЕВА—Үдхэн сай, биомицин, бадаан болон бусад.

ТУГАРИНОВ—Тугалай шэшэхэдэнь хайшан гээд эдеэлүүлнэт?

СУРАНОВ—Хоолыень бага болгодогбди. Үдэртөө 200—300 грамм һү уулганабди.

ТУГАРИНОВ—Э-э-э! Тон буруу! Багахандшье һү уулгабалтнай шэшэхэнь зогсохогүй. Үдхэн сай уулгаад, бэшэ юумэ огто үгэхэгүй, тиигэжэ аргалхадатнай болихол байха. Нүхэр Суранов мүнөө хэды үнеэд шэргэнхэйб, ороондо ороһон үнеэд бии гү?

СУРАНОВ — һайса мэдэнэгүйб. Шэргэжэ, түрэжэл байгша.

ТУГАРИНОВ — Тэрэ, энэ үнеэн шэргэбэ, тугаллаба гэжэ тоолодоггүй гээшэ гүт? Бэлэн ха юм, жэшэбэл, «Малютка» үнеэн апрелиин 5-да тугаллаа, теэд тэрэ үедэ ороондо ороо, тэрэ һарада түрэхэ, хүлеэжэ байһан сагтаа түрэбэ гэһэн бэшээтэй самбар үлгыт. Тиижэ тооложо байгаа хада үнеэд һубайрхагүйл, мэдэжэ байха ха юмта.

***

Машинада һуугаад, Колесово тосхон ошожо ябахадаа нүхэр Тугаринов Алексей Ивановичта хандажа, энэ нүхэртнай бригадираар ажаллажа шадаха хүн гээшэ гү? Ажалаа балай хэрэглэдэггүй хэбэртэй,— гэжэ хандахадань.

— Та зүб ажаглаат. Бидэ нүхэр Сурановые ондоо хүнөөр һэлгэхэ бодомжотой байгаа һэмди,— гэжэ нүхэр Хмелев харюусаба.

Колесово тосхон... Эндэ коммунис ажалай фермэ байрладаг. Аймаг соогоо түрүү һуурида ябаһан эрхим һаалишан Клавдия Кузьминична Перевозниковатай нүхэр Тугариновай хөөрэлдэхыень шагнае:

ТУГАРИНОВ — Клавдия Кузьминична, Таниие бэрхэ, ехэ дүй дүршэлтэй һаалишан гэжэ дуулаа һэм, танай ажалтай танилсахаяа ерэбэб. Хэды жэлдэ һаалишанаар хүдэлнэбтэ, хэды һү һаабат?

ПЕРЕВОЗНИКОВА—Арбан зургаан жэл. Үнгэрэгшэ 3 һарада 112 центнер һү һаагааб, энэмни һаамхай үнеэн бүриһөө 700 килограмм болоно.

ТУГАРИНОВ — Хайшан гээд иимэ ехэ һү һаабат.

ПЕРЕВОЗНИКОВА — Үнеэдээ зүбөөр эдеэллэхэ, һааха гээшэ хэндэшье мэдээжэ гээшэ аабза, тэрэниие дабтаад яахаб. Би нэн түрүүн үнеэдээ һубайруулхагүй, эртээнһээ тугаллуулхаяа оролдодогби.

ТУГАРИНОВ — Энээндэ ямар урма бии юм?

ПЕРЕВОЗНИКОВА — Та, мэдээгүйшэ бү бологты. Урматай. Тайлбарилхамни гү? Нэгэндээ, бултадаа һаагдажа байһан үнеэдһээ һүн ехэ абтаха, хоёрдохёор, эртэ абтаһан тул түлжүүлхэдэ бэлэн.

ТУГАРИНОВ — Тугалнуудай гарамсаарнь 6—7 үдэр үнеэ һаангүйгөөр уурагыень хүхүүлхэдэ ямар гэжэ һананат?

ПЕРЕВОЗНИКОВА — Тон зохистой. Уурагаа хүхэһэн тугал үбшэндэ бэлээр диилдэдэггүй, шэшэхэ, бөөлжэхэ ушаршье үзэгдэдэггүй. Тэрэшэлэн уурагаа хүхүүлһэн үнеэн саашаа һүеэ бэлээр табидаг, ехэшье һү үгэдэг болодог. Энээниие булта һаалишад хэрэглээ һаа, ехэл һайн байха гэжэ һананаб.

Иимэ хөөрэлдөөнүүдээр, ажаглалтануудаар управлениин главна зоотехнигэй түрүүшын үдэр дүүрэбэ.

А. Мантаев,
фотонь авторай.

КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэриие бодотоор бэелүүлхын түлөө!

ГАЗАРАА ЭЗЭН ЁҺООР ЭДЛЭ

Хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые эрдэм ухаанай заабариин ёһоор хүгжөөн дэбжээхэ, тэрэнэй һалбари бүхэниие ашаг олзо ехэтэй, хүгжэнги болгохо. Тиигэжэ ойрын жэлнүүдтэ эдеэ хоолой зүйл элбэг дэлбэг болгохо эрилтэ мүнөө бүри хурсаар табигдаа нхай. Партиин Центральна Комитедэй мартын Пленум хүдөө ажахын үйлэдбэриие ударидан хүтэлбэрилхэ хэрэг үндэһөөрнь хубилган шэнэдхэхэ зорилго табиба. Мүнөө хүдөө ажахые ударидаха захиргаанууд шэнээр байгуулагдаанхай хүдэлжэ эхилбэ.

Иигэжэ партиин түүхэтэ XXII съездын һүүлээр мориложо ерэһэн коммунизм байгуулагшадай хабар шэнэ шэнжэ маягтай гээшэ. Энэ хабар бидэндэ шэнэ шэнэ илалта асарха, бидэнэрые баян дэлгэр байдал тээшэ дабшуулха ёһотой. Зүгөөр эдэ бүгэдэмнай хуу өөрөө, зүндөө хүрэжэ ерэхэгүйнь мэдээтэй. Бидэнэр, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд, өөһэдынгөө гараар бүхы баялигые бии таруулха зонууд ха юмбибди. Тиимэһээ бии байһан арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ шухала.

Энээнтэй хамта колхозойнгоо газар тариалан тухай, баян ургаса абадаг зарим тэды дүй дүршэл тухай хэлэхэ һанаатайб. Наһаараа хэһэн ажални энэ гээшэ, юрэдөө газарһаа холодонгүй ото хүдэлжэ ябаа хүм.

Тарбагатайн Десятниково тосхоной «Маяк» колхоз үнинһөө хойшо газар тариалан эрхилдэг шэглэлтэй ажахы байһан юм. Мүнөөшье эгээл олзо ехэтэй, хүгжэнги һалбаримнай газар тариалан болоно. Гектар бүхэнөө аша үрэ ехэтэйгээр эдлэхэ зорилго бидэнэрэй үмэнэ табигдаанхай. Тиихын тулада гаталһан замаа эрьежэ хараха, дүй дүршэлөө шэнжэлэн согсолхо ёһотойбди. Бодото байдалнай, ажал үйлэдбэримнай жэл бүхэндэ шэнэ ухаан бодол, онол арга зааажа үгэдэг ха юм. Ажалай дүршэл гээшэмнай аргагүй сэсэн һургуули болоно. Эгээл иимэһээ түрүү дүй дүршэл шэнжэлэн дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдадаг гээшэ.

«Түрүү дүй дүршэлые шэнжэлэн шудалха гээшэ һайн дуранай хэрэг бэшэ. Хэрбээ шинии үрэ дүн туршалгын ажахыһаа бага байгаа һаань, тэрэнэй дүй дүршэл шэнжэлэн үзэ, тэндэ ошожо хара, тиимээр хүдэлжэ һура. Шэнэ түрүү юумэндэ һураха дурагүй һаа, эзэлжэ байһан һуурияа сүлөөлхэ, холодоходо болохо» гэжэ Н. С. Хрущев хэлээ һэн.

ҮГЭЕЭ ОЙЛГОЛСОЖО ХҮДЭЛХЭ

Манай колхоздо ороо̄һо тариа ургуулдаг дүршэл тухайдаа үни холоһоо эхилээд намтарлаха, түүхэлхээ һанагданагүй. Юрэнхыдөө һүүлэй хэдэхэн жэл соо хэгдэһэн ажал тухайдаа зарим тэды тэмдэглэмээр байна.

Баян ургаса колхозой хүтэлбэрилэгшэдһөөшье болодог лэ даа. Юуб гэхэдэ, манай колхоз олон жэлэй туршада мүртэй ургаса абадаггүй байһан юм. Участок, поли бүхэн онсо илгаатай байдагынь мэдээтэй. Тиимэһээ тэрээн бүридэ ондо ондоогоор хандаха ёһотой бшуу. Агротехникэшье иигэжэ заадаг. Поли бүхэндэ тарилга хэхэ нормошье ондо ондоо байдаг ха юм. Поли, участок бүхэнэй онсо өөрсэ илгаа мэдэхэ байһан тулада тариа (үрэһэ) тариха нормо мүн лэ ондо ондоогоор тогтоохош. Колхозой түрүүлэгшэ хойноһоошни ябаад, үрэһэ тариха нормые бага болгожорхихо. Жэшээнь, гектар бүхэндэ 1,45 центнер болотор хороожорхиһон байха. Агротехникын нормоһоо багаар үрэһэ тарихада эрдэм ухаанай заабариие бүдүүлигээр хазагайруулхаһаа гадна, тарианай ургасада ехэ хохидол ушаруулна бшуу. Түрүүлэгшын нэгэл иимэ бодомжогүй заабари нилээд ехэ полиин ургаса бага болгоно. Тиигэжэ үндэр баян ургасын түлөө добтолгын үедэ хэдэн зуун центнер тариа хаяжархина ха юмбибди.

Энэ колхоздо 22-дохи жэлээ хүдэлжэ байнаб. Эгээл иимэ ушар оло дахин тохёолдодог бэлэй. Һаяшаг болотор эгээл иимэрхүү байдалтай байгдаа һэн. Бирагүй муу ургасын абтадаг шалтагаануудай нэгэн энэл даа. Заагдаһан нормоһоо багаар үрэһэ тарихада, ургамалай ургаха, хүгжэхэ, бэежэхэ, эдеэшэхэ хэрэгтэ ямар муутайб гэжэ агротехникын зүгһөө тайлбарилга, шэнжэлэл хээд яахамнайб. Энээниие тариашад өөһэдөө һайн мэдэхэ. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд энээниие һайса мэдэхэ ёһотой. Теэд зарим ушарта, бодомжогүй гэхэ гү, али һайса шүүжэ үзэнгүй, иимэ юумэн болодог байна. Агрономой заабариие болюулхынгаа урда тээ тэрээнтэй зүбшэжэ хөөрэлдэбэл, энээнтэй дашарамдуулан һайн гэжэ тобшолхоёо һананаб. Ондоогоор хэлэбэл, колхозой хүтэлбэрилэгшэд мэргэжэлтэдтэй хани барисаатайгаар хүдэлхэ, бэе бэеэ һургаха, хэлэһэн, зүбшэһэнөө ойлголсохо шухала гэжэ олон жэлэй дүршэл дээрэһээ харадагби. Залуу мэргэжэлтэд һаа, нютагай, дүршэл ехэтэй, буурал толгойтонһоо һуралсахадашье яанаб. Эдэмнай ажалай «университет» дүүргэһэн сэсэн, дүй дүршэлөөр баян зонууд байна бшуу.

Манай колхозой түрүүлэгшэ Василий Прокопьевич Чистяков мэргэжэлтэдтэй, агрономуудтаяа нягта холбоотойгоор хүдэлдэг юм. Тиигэһэнэй ашаар һүүлэй хэдэн жэлэй турша соо һайн ургаса абадаг болонхойбди.

ГАЗАРАА ҺАЙНААР ЭЛДҮҮРИЛБЭЛ, ҺАЙН УРГАСА АБТАХА

Колхозоймнай газарай хүрьһэн элһэлиг юм. Тариалангай полинууд гүбөөтэй үндэр газарта, поли бүхэн шахуу хада майлада аһаһан — иимэ газартайлди даа. Тэгшэ бэшэ хадаа элдүүрилхэ, тарилгын ондоошье хүдэлмэри хэхэдэ зарим тэды бэрхэшээл дайралдадаг, онсо өөрсэ шэнжэтэйшье байдаг гэжэ тэмдэглэхээ һананаб. Эдэ бүгэдэмнай машина, техникэ ябуулхада таарамжагүй байдаг. Энээнтэй зохилдуулан бүхы хүдэлмэреэ эмхидхэдэгбди.

Участок бүхэндэмнай технологическа карта бии. Иимэ карта хэнгүйгөөр газар тариалан аша үрэ ехэтэйгээр эрхилхын аргагүй. Энээн соогоо ургамал бүхэниие тарижа ургуулха агротехникэ заагдадаг гээшэ. Жэшээнь, Широкая равнина гэжэ нютагта 186 гектар паартайбди. Эндэ шэниисэ таригдаха, хэрээһэлүүлһэн аргаар, гектар бүхэндэ тариха нормонь 1,95 центнер гэхэ мэтэ булта заагдаһан байдаг. Мүн энэ полиин намтар бэшэгдэдэг. Энэмнай аша үрэ ехэтэйгээр газар тариалан эрхилхэ эшэ үндэһэн болоно ха юм.

Хэнэйшье мэдэһээр газар элдүүрилгын гол зорилго хадаа ургамалай ургаха, эдеэшэхэдэ зохистой эрхэ байдал бии болгохо гэһэн гээшэ ааб даа. Тиимэ хадань өөһэдынгөө эрхэ байдалда тааруулан агротехникэ хэрэглэхэ гэжэ оролдогдодог. Хура бороо багаар ородог манай нютагта газарай хүрьһэнэй шииг нойто бариха гээшэ шухала хүдэлмэриин нэгэн болоно. Газараа 20—22 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалдагбди. Эртэ, май һара соо паараа хахалжа гурим шанхайбди. Паар тухай хэдэн үгэ хэлэе. Саашадаа паарые бага болгохоор хараалагданхай. Энээнэй орондо намарай паар ехээр хахалдаг болохо хүсэлэнтэйбди. Тиибэ ябашье ороо̄һото ургамал, илангаяа шэниисэ ехээр таридаг хадаа мүнөө дээрээ нэгэ бага сэбэр паартай байха болонобди. Тиимэ хадаа энээниие элдүүрилдэг тухайдаа хоёр үгөөр дурдамаар.

Манай эндэхи эрхэ байдалда эртын паар аша үрэ ехэтэй гэжэ һанагдана. Газарай хүрьһэн шииг нойтоо табисагүй һайнтай юм. Тиимэ хадаа һолоомын узуур, хагда ногооной зүйл түргэнөөр үмхиржэ газарай хүрьһые баяжуулдаг байна. Буртаг үбһэн гарасагүй байдаг. Хахалһан паараа зундаа сэбэр байлгадагбди. Буртаг үбһэнэй бултайхатайнь хамта лущени хэгдэдэг гээшэ. Паараа хоёрдохёо хахалха мэтээр зундаа элдүүрилгэ хэхэдэ таарамжатай. Үрмэдэһэ буртаг үбһэнэй ургахаяа һанаа хадань дахин лущени хэхэ бологдодог. Тобшолон хэлэбэл, хахалһан паараа тон сэбэрээр, һайн элдүүритэйгээр үбэлжүүлдэг байнабди. Энэмнай удаадахи жэлэй тарилгын һайн нөөсэ боложо үгэдэг. Иимэ газар дээрэһээ шэниисын һайн лэ ургаса абтадаг гэжэ тэмдэглэе. **Сэбэр паар барижа байнгүй, газар хүрьһэжүүлдэг элдэб бодосуудаар баян ургамалнуудые тэндээ тариад, хуряажа абаха тухай бодомжолжо байнхайбди.**

АЖАХЫДА АША ЕХЭТЭЙ УРГАМАЛНУУД ТАРИГДАХА

Партиин XXII съезд дээрэ, мүн зональна зүблөөнүүд дээрэ хэлсэгдэһэн гол шухала асуудалнуудаар зохихо хэмжээнүүд абтажа байна. Би хүдөө ажахыгаа, онсолон хэлэбэл, газар тариалангаа шэнэ гурим ёһоор хүгжөөхэ — пропашной ургамал тариха тухай хэлэнэб.

Манай колхоз энээнһээ урда тээшье ургаса һайнтай, ажахыда олзотой ургамалнуудые тариха гэжэ оролдодог байгаа. Жэшээнь, үнгэрэгшэ жэлдэ бүхы ороо̄һото ургамалнуудай 80 процентын хэмжээтэй шэниисэ таригдаһан юм. Мүн кукуруза, хэдэн гектарта горох тариа һэмди. Мянга гаран гектарта овёс, зеленко тарigдаа һэн. Иигэжэ бүхы тариалангай арба гаран процентнь энэ ургамалаар эзэлэгдэһэн байгаа. Хэдышье ехэ ургаса үгөө һаа, эдэ ургамалнууд тэжээлэйнгээ единицын талаар дан бага байдагынь мэдээтэй. Тиимэһээ манай колхоз саашадаа овёс, зелёнко багаар таридаг болохо хараатай. Колхозойнгоо тариалангай талмайн хубаарилгые иимээршье хубилгажа мүнөөнэй эрилтэдэ харюусаха гэжэ тобшолоё.

А. КОПЫЛО

Саашадаа тариалангаа зүбөөр хубаарилжа, улам һайнаар хэрэглэдэг болохо, гектар бүхэнһөө шадаал һаа ехэ ургаса, тэжээлэй олон единицэ абаха зорилготой ха юмбибди. Тиимэһээ намарай паар ехээр хахалдаг болохобди. Мүнөө жэлдээ 2000 гектар тиимэ паар хахалхабди. Эртэ, сентябриин 15 болотор хахалһан намарай паар хабар хахалһан сэбэр паарһаа дутуугүй байдаг гэжэ мэдэнэбди. Энэ болзорһоо ойтуулжа хахалаа һаа, хэһэн гаргаша хиидэ һалаха жэшээтэй. Иимэ паарые абаад үзэбэл, хабартаа газар хахалаад тарилга хэһэнһээ доро, ойдоо үрэгүй байдаг юм.

Мүнөө жэлдэ манай колхозой правлени, партийна организаци тариалангайнгаа газарые зүбөөр хубаарилха хэрэгтэ һаналаа табиһан байгаа. Иигэжэ хубаарилхадаа мяха, һү, үндэгэ болон бусад зүйлнүүдые ехээр абахын тулада хэды шэнээн, ямар янзын тэжээл, хэды шэнээн тэжээлэй единицэ хэрэгтэйб гэжэ булгыень тоолоһон, бодожо үзэгдэһэн байха. Мүн манай ажахыда газар тариалан эгээл олзо ехэтэй байһан тула һайн шанартай ороо̄һо тариа (шэниисэ) ехээр ургуулха тухай тусгаар хараалагдаа юм. Энэ жэл хамтадаа 3880 гектарта ороо̄һото ургамал тарigдаха. Энээнэй 3200 гектартань шэниисэ, 100 гектартань горох, 40 гектартань бобы, 500 гектартань овёс тарigдаха байха. Силосэй ургамалнуудай эхэнхинь кукуруза болоно.

Эдеэ хоолой эрхим ургамал — шэниисэ жэлһээ жэлдэ ехээр таридаг болонхойбди. Юундэб гэхэдэ, сортовой шэниисэ ургуулхадаа үрэһэ хүрэнгэ хаадаг, мүн гүрэндөө худалдадаг байнабди. Мүн бэшэшье колхозуудта худалдадаг гээшэбди. Малай тэжээлдэшье хэрэглэгдэдэг байна. Энэмнай колхоздо ехэ олзо доход оруулдаг ургамал юм. Энээниие тодоруулхын тулада нэгэ иимэ жэшээ дурдая. Тариа тушаадаг Ганзуринай пунктда нёдондо жэл 2200 центнер 1-дэхи классай эрхимэй эрхим шэниисэ худалдагдаа һэн. Энэ тарианай ганса сортын түлөө 17700 түхэриг (шэнэ мүнгөөр) колхознай абаһан байна. Эрхим һайн тариа ургуулхада ямар ехэ олзотой байһыень энэ баримта үшөө дахин гэршэлнэ.

Саашадаа шэниисэ улам ехээр таридаг болохоһоо гадна, мүн ургасыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдаха. Хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ ороо̄һо тарианай гектар бүриһөө 12 центнер ургаса абаһан һаа, энэ жэлдэ 14,1 центнер абаха зорилготой хүдэлжэ байнабди. 3200 гектар шэниисын га бүриһөө 15 центнер ургаса абахаар хараалагдаа. Энээнээ хүсэлдүүлжэ шадагдаха байха. Иимэ арга боломжо бии гээшэ. Эрхим шанартай сортовой үрэһэтэйбди. Тэрэнэймнай ургаха шадалынь 96—99 процент юм. Мүн бэлдэгдэһэн газар —паар, намарай паар бии. Эртын тарилгада хүрэхөөр бэлдэгдэһэн газартайбди. Нёдондо намартаа нэгэ бага алдуу хээ һэмди. Намарай паар багаар хахалагдаа һэн. Тэрээнһээ шалтагаалан, мүнөө хабартаа газар хахалжа, ойрын ургамал тариха байнабди. Тиигэбэшье һайн шанартайгаар хэгдэбэл, гэмгүй байха даа.

Газарай хүрьһэндэ шииг нойто ехээр барихын тулада хабарай һайрам тогтоохо хүдэлмэри хэгдээ. Мүн эртын борнойлго хэжэ, шииг нойтон баригдаанхай. Элдүүрилэгдэһэн газартаа үрэһэ тариха гүнзэгыдэ хабар лущени хээд, уданшьегүй таридагбди. Газараа жэгдэхэнээр, хонхор ёнхоргүйгөөр элдүүрилжэ, тарилга хэхэдэ һайн. Манай колхознигууд заатагүй катогтойгоор тарилга хэдэг юм. Каток гээшэмнай газарай хүрьһэ жэгдэлхэһээ гадна, шииг нойто барисатай болгодог гэжэ олон жэлэй дүй дүршэл харуулна. Жэгдээр элдүүрилэгдэһэн полиин тариа хуряахадашье һайн, машина, техникэ ябуулхадашье таарамжатай байдаг. Тарилга хэһэнэй һүүлээр ургамалай бултайжа эхилхэдэ газарай хүрьһэнэй хальһатахаа һанаа һаань, 7—8 сантиметр шүдэтэй хүнгэхэн борнойгоор борнойлходо һайн гэжэ тодоронхой.

Манай нютагта ороо̄һото ургамалнуудые эртэ тарихада ехэл һайн даа. 7—8 сантиметр гүнзэгыдэ үрэһээ таридагбди. Энээнһээ гүйхэнөөр тарибал, ургамалай эшэ һулахан, үндэһэнинь дүтэ байдаг. Хэнэйшье мэдэһээр манай эндэ зунай түрүүшын хахад хура бороо багатай байдаг ха юм даа. Гүйхэнөөр тарigдаһан ургамалай үндэһэн аргагүй хэбэргээр хаташадаг байна. 7—8 сантиметр гүнзэгыдэ тарихада ургамалай үндэһэн хүсэтэйгөөр ургажа, газартаяа бүхөөр абалсаһан байдаг. Тиигээд эртэ тарихада гандуу сагай болотор ургамалай үндэһэнинь бэхижэжэ үрдидэг гээшэ. Агротехникын бүхы заабари наринаар сахихада, хура бороо багатай, гандуушагшье жэлдэ бараг ургаса абтадаг гэжэ өөһэдынгөө дүршэл дээрэһээ этигэнхэйбди. Иигэжэ һүүлэй 5—6 жэлэй турша соо дунда зэргээр гектар бүриин 11—12—13 центнер тариа ургуулдаг байгаабди. Теэд эдэ жэлнүүдэй өөрсэ байһаниинь бүгэдэндэ һанагдана ёһотой.

ЭРХИМ ҮРЭҺЭНҺӨӨ ҺАЙН УРГАСА АБТАДАГ

«Ямар үрэһэ таринаш, тэрэл тухай ургаса абахаш» гэжэ арад зон дэмы хэлсэдэггүй. Энээнтэй дашарамдуулан нэгэ иимэ жэшээ харуулалтай байна. Куналейн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой газартай зэргэлээд манай колхозой Еремино гэжэ нютаг байдаг. Эндэхи 243 гектар полидо урзанда шэниисэ тарigдаһан байгаа. Мүн нүгөө таладань Куналейн колхознигууд баһа шэниисэ тариһан юм. Нэгэл газарта тарилга хэһэн эдэ хоёр колхозой шэниисэ тад ондоогоор ургаа һэн. Ургаса хуряаха сагай болоходо хоёр тээлээ уулзахадаа, хүршэ колхозойхид ехэ һониноор хөөрэлдэһэн байгаа агша.

— Яахадаа иимэ гээшэб, танай тариан? Энэ хоёр полиие харахада, хоёр ондоо дэлхэй мэтэл, харыт даа, эдэ тэмээ ямаан хоёр шэнги колосуудые, — гээд куналейнхид манай колхознигуудта хандаа һэн гэдэг — Юундэ иимэб, хэлэгтылши даа.

— Үрэһэн, үрэһэн... Сортовой тариа тарихада ондоол юумэ байна даа,—гэлдэжэ манайхид тайлбарилһан юм. Газар һайнаар элдүүрилэгдээ юм ааб даа. Мүн үрэһэн [illegible]эмнай ехэ удхашанартай бшуу. Тэрэ жэлдэ ма[illegible]кинай 243 гектарай га бүриһөө 18 центнер шэнии[illegible] хуряажа абахада, хүршэнэрнай 7—8 цент[illegible] ургаса абаа һэн. Сортовой эрхим шанартай үр[illegible]һөөр тарилга хэдэг болохо хэрэгтэй гэжэ энэ жэшээ үшөө дахин тодоруулна ха юм.

Тарианай эдеэшэжэ байхада холоһоо харахадаш хуараад, хара тариангуугаар обёорогдохо. Ойронь ерэхэдэшни, шэниисын поли байдаг. Энэмнай ажал хэрэгтээ һаланаар хандаһанһаа боложо, үрэһэн соо хара тариан гү, али овёс холисолдоһон байха. Үгышье һаа, сеялкэшэд машинынгаа нүхэнүүдые сэбэрлэнгүй ондоо тариа хэжэрхидэг. Тэрэнь тиигээд саашаа холисолдо-холисолдоһоор тарианай сортонь, шанарыншье муу болодог гээшэ.

Манай колхоз «Онохойская-4», «Леда» гэдэг сортын шэниисэ гол түлэб таридаг юм. **Республикын эрдэмтэ нүхэр Краммай бии болгоһон «Онохойская-4» гэжэ шэниисэ манай нютагта һайн ургаса үгэдэг, бүхы талаараа һайн сорт байһанаа харуулаа.** Нүгөө сортыень эртэ хюруугай унадаг лэ газарта түүжэ тарigдадаг байна. Ехэнхи газартаа «Онохойская-4» сортые таридагбди. Үрэһэнэймнай тариан барагсаан шахуу иимэ сортын тариан юм.

Үрэһэнэй тариан гээшэ һайн шанартай, эрхим репродукциин байха ёһотой. Иимэл байгаа һаа, найдамтай һайн ургаса үгэхэ. Бүхы юумэндээ нарин нягтаар, хана мжатайгаар хандадаг 1-дэхи отделениие хараад үзээбди. Эдэнэр бултанһаа ехэ ургаса абадаг гуримтай. Жэшээнь, 1961 ондо эдэнэр 887 гектарай га бүриһөө 15,6 центнер тариа абаа һэн. Дунда зэргээр 12 центнер ургаса абаа. Бүхы отделенинүүдэйнгээ эдээн шэнгеэр хүдэлөө һаа, колхознай бүхы тариаланһаа гектар бүриин 15 центнер ургаса абаха байгаа бшуу. Иигэхэдээ ямар ехэ тариан дутуу абтаһан болоно гээшэб? Энээнэй нюусань юуб? 1-дэхи отделениинхид агротехникын журам ёһо наринаар сахидаг байна гээд богонёор харюусая.

Бидэнэр сортовой үрэһөөр тарилга хэдэг байнабди. Ургаса дээшэлүүлдэг нэгэ шухала аргамнай энэ болоно. Һайн үрэһэ бэлдэхын тула хабарһаа эхилээд, тарилга хэхэдээшье анхарал оролдолго гаргагдадаг гээшэ. Үрэһэнэй участогые хабар таһалагдадаг байна. Эндээ эрхимэй эрхим үрэһөөр тарилга хэхэш. Саашадаа ургасын хойноһоо ходо адаглажа байхаш. Хуряалгын болоходо баһа ходо хаража байгдадаг. **Тариа сохиһоной һүүлээр 8—10 хоног соо тэрэнэй ойронь хүрэнгүй «амаруулаад», сэбэрлэжэ, хатаажа эхилдэг байнабди. Юундэ «амаруулха» хэрэгтэйб гэхэдэ, тарианай досоохи үрэнь эдеэшэжэ хүсэлдэдэг юм. Тиигэһэнэйнь һүүлээр лэ хатаажа сэбэрлээд, анализынь абамсаараа складуудта хадагалагдадаг. Үрэһэнэй иимэ тариан хабар болотор ойроо хүртэнгүй байдаг. Үбэлэй шанга хүйтэнэй үедэ үрэһэнэй ойро хүрэлтэгүй, тэрэниие газаа, гэртэ оруулаа. урбуулаа һаа, ургаха шадалынь хараа байса доошоо ородог юм. Энэ шухал гуримые сахингүй аргагүй.** Намар анализынь хээд, шэгнээд, тэрээн тухайдаа бэшэдэг гуримтайбди.

Тарилга хэхынгээ урда тээ дахин шалгажа үзөөл, нара һалхинда байлгажа шанаржуулдаг, гранозанаар угаадаг байнабди. Иигэхэдэ ургаха шадалынь үшөө ехэ болодог, тариан жэгдээр, һайнаар ургадаг. Юрэнхыдөө үрэһэнэймнай тарианай ургаха шадалынь 96—99 процент байдаг. Сортовой үрэһөөр тарилга хэдэг болоһоной ашаар тогтууритай һайн ургаса абтадаг болоо гэжэ тобшолоё. **Эрхимэй эрхим үрэһэ бэлдэхэ гээшэ газар тариаландахи гол шухала асуудалнуудай нэгэн мүн.**

Саашадаа элитнэ үрэһэ ехээр ургуулдаг болохо ту**хай эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэрилэгшэд мү[illegible] бэртэхи үрэһэнэй ажахы ехэ ажал ябуулха [illegible] Юуб гэхэдэ, элитнэ үрэһэн ондоо үрэһэндэ [illegible] гектар бүриһөө 4—5 центнер ехэ ургаса үгэдэ[illegible]**

Энээнтэй хамта мүн кукуруза тухай хэдэн [illegible] лэлтэй. Манай эндэ энэ ургамал тарigдажа [illegible] хэды жэл боложо байна. Нёдондо 200 гаран [illegible] та тарigдаа һэн. Дунда зэргээр гектар бүр[illegible] центнер силосэй ногоон абтаа, зарим участо[illegible] центнер ургаса гараа бэлэй. Мүнөө жэлдэ [illegible] 100—100 гектарта кукуруза тарижа ургуул[illegible] тэй .Энэ талаар манай үрэ дүн бирагүй. [illegible] малда найдамтай тэжээл бии болгохо арг[illegible] нэгэн—энэ ургамал байна бшуу. Тиимын тула [illegible] даа бүри оролдосотойгоор хүдэлжэ, һайн [illegible] түйлахын түлөө тэмсэхэбди. Ондоо тээһээ [illegible] үрэһөөр тарилга хэдэг ушар хадаа кукуруза [illegible] бага ургаса абадаг нэгэ шалтагаан болоно. [illegible] хүдөө ажахын эрдэм шэнжэлдэг республи[illegible] станци **нютагай уларил байдалда таараһан [illegible] зын үрэһэ өөһэдөө гаргаха гэжэ оролдохо[illegible] Энэмнай айхабтар шухала хүдэлмэри боло[illegible]**

БАЯН УРГАСА — МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ [illegible]

Манай гүрэн социалис хүдөө ажахыгаа [illegible] техникээр һайтар хангана. Газар тариалангай [illegible] хүдэлмэри оньһон техникын хүсөөр хэгдэдэг [illegible] хой. Мүнөө үедэ мал ажалай фермэнүүдтэхи [illegible] хүдэлмэриие оньһожоруулхын тула ехэ юумэ [illegible] жэ байна. Манайшье колхоз газар тариалан[illegible] шина, техникээр яһала хангагданхай.

Газараа аша үрэ ехэтэйгээр эдлэхэтээ хэ[illegible] шина техникээ бүтээсэтэйгээр ашаглаха гэ[illegible] хоолой зүйл элбэг болгохо арга нүхэсэлнүүд[illegible] мүн. Оньһон техникэ һайнаар жолоодон [illegible] механизаторнууд манай колхоздо яһала бии. [illegible] гаяа 1-дэхи отделениин механизаторнууд ехэ [illegible] гай, урагшаа һанаатай зонууд юм. Хабарай [illegible] гээшэмнай добтолго мэтэ түргэнөөр хэгдэхэ [illegible] ри байһаниинь мэдээтэй. Эдэнэрнай эбтэй т[illegible] хүдэлдэг онсо илгаатай, уран нарин гартан юм. [illegible] борнойлго хэхэ болоо һаа, тэрэ дороо гараад [illegible] нөөр дүүргэдэг гуримтай. Хабарай бүхы хү[illegible] иигэжэ хэдэг.

Баян ургасын түлөө тэмсэлдэ агрономой [illegible] айхабтар ехэ. Механизаторнуудтай нягта хо[illegible] ябаад, агротехникын заабариие нарин нангин [illegible] хюулха гээшэ агрономой түрүүшын ээлжээнэй [illegible] мүн. Полевой хүдэлмэриин шанар шалгаха, [illegible] туһалха хүн — агроном ха юм.

«...Томо социалис ажахынуудай байгуулагд[illegible] хэ байдалда үйлэдбэриие эмхидхэлгын, тэрэ[illegible] сэй үрэ дүнгэй түлөө харюусалгые агроном [illegible] даажа абаха, эрдэм ухаанай болон техникын [illegible] тануудһаа үндэһэлэн ажахыгаа эрхилхэ ёһо[illegible] лоод байна» гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Министр[illegible] Соведэй тогтоол соо хэлэгдэнэ.

Нэгэтэ ерэхэдэмни, тракторист Вишняков [illegible] далантуулан хахална гээд хүбүүд хэлсэжэ [illegible] Харахадам, нээрээ тиимэ байшоо. Тэрэниие[illegible] ной һүүлээр тээ байд гээд ерэхэдэм, мүнөө[illegible] даа. Гурбадахяа голоод, ондоо тээгүүр ябаа[illegible] дэм, тэрэ хүбүүмни плугаа зохёонхой һайнаар [illegible] жа ябаба. Хожомоо энэ хүбүүн 1-дэхи отдел[illegible] гоо эрхимүүдэй нэгэн болоо бэлэй. Эндэхи ме[illegible] торнууд эбтэй этэйнүүд, бэе бэедээ туһа[illegible] ябадаг һайнтай. Иигэжэ бэе бэеэ шалгажа, т[illegible] һургалсажа ябаха гээшэ мүнөө үе сагай шэн[illegible] һайхан заншал боложо байна. Булад «хүл[illegible] шадамар бэрхээр жолоододог тракторист нуу[illegible] Пискунов, Василий Пискунов, комбайнернуу[illegible] гий Чистяков, С. Соколов болон бусад эрхим [illegible] раа суурхадаг юм. Мүнөөшье жэлдэ баян [illegible] түлөө тэмсэлдэ механизаторнуудай түрүү [illegible] ябахань лабтай. Мүнөө 600-аад гектарта шэн[illegible] ригдаа.

Энээнтэй хамта зарим машина, зэр зэмсэг [illegible] гэжэ эрилтэ хэмээр байна. Лущильнигууд үс[illegible] пашной ургамалнуудые тариха, хуряаха маш[illegible] лосэй комбайн дутана. Колхоздоо миил 4 [illegible] байнтайбди. Дээдын зургаанууд энээндэмнай [illegible] лаа табилсана.

***

Ороо̄һо тарианай, илангаяа шэниисын үн[illegible] ургаса абахын тулада хэдэн жэлэй турша [illegible] зэргын ажаглалта, туршалга хэгдэһэн байха [illegible] хойская-4» гэжэ сортые шэлэн абатараа 2—3 [illegible] 7 сортын шэниисэ туршагдаһан байха. Горох [illegible] гэхэ мэтэ ургамалнуудай үрэһэ абахын тулада [illegible] га хэгдэхэ. Мүн сахарай свёкло тарижа турш[illegible] юм.

Иигэжэ бодото ажал хэрэгтээ хамта зарим [illegible] туршалга, ажаглалга хэгдэжэ байна. Эдэ [illegible] зохилдуулан ябуулбал, һайн үрэ дүн түйл[illegible] мэдээтэй.

Үнгэрэгшэ жэлдэ 11 мянган центнер тариа [illegible] худалдаа һэмди, энэ жэлдэ 14 мянган центн[illegible] худалдаха түсэбтэйбди. Мүн хүрэмжэтэй ба[illegible] дань, сортовой тариа бэшэ колхозуудтай ан[illegible] байнабди. Иигэжэ газар тариаламнай олзо [illegible] һалбари болонги гээшэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ эн[illegible] ри сметээ 200 процент дүүргэһэн байхада [illegible] ажалнай сметээ 68 процент дүүргэһэн байба.

Хүгжэнги тариан ажалтай байһан аад [illegible] гол шухала һалбаримнай муу, мяха, һү мэт[illegible] багаар абтана гэжэ сэхэ мэдэрхэ хэрэгтэй [illegible] эндэ ашаг олзо ехэтэйгээр гахай үсхэбэри[illegible] боломжо бии гээшэ. Теэд тиигэжэ шадагдана[illegible] хоолой зүйл — мяха, һү, үндэгэ, тариа тал[illegible] ехээр абаха гээшэ манай гол зорилго ха юм. [illegible] жэлнүүдэй турша соо химда сэнтэй мяха, һү, [illegible] болон бэшэ зүйл ехээр абахаар хараалагдаа[illegible] дондонойхидо орходоо энэ жэлдэ **мяха 1,5 да[illegible] 1,5 дахин ехээр абтаха юм.** Саашадаа гахай [illegible] рилжэ, эбэртэ мал шахан тарrалуулжа, мях[illegible] түсэбтэйбди. Оншынь оложо, шубуу үсхэбэри [illegible] логдоо. Үндэгэн яһала ехээр абтана. Иигэжэ [illegible] **гаа бүхы һалбариие хүгжэнги, олзо доход ех[illegible] гохо хүсэлэнтэйбди.**

Энэ жэлэй түрүүшын квартал соо гүрэндэ м[illegible] худалдаха даабаряа дүүргээбди. Үндэгэ туш[illegible] сэб хоёр дахин дүүргэгдээ. Иигэжэ парти[illegible] мартын Пленумэй шиидхэбэриие амжалт[illegible] бэелүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадабаряа зорю[illegible]

Д. ЖУГДУ[illegible]
найруулан ба[illegible]

ПЛАКАТ

...равда ...ын 50 жэлэй ойдо

Хэблэлэй түүхын хуудаһанһаа

...онно шэнэ хүдэлөөнэй (1910—1914) манай ор...тическэ партиин түү...родой хүдэлмэришэнэй ...шухала үе шата болоһон ...тэрэ үеэр В. И. Ленин ...най парти революционно ...онэй хүсэ элсүүлхэ, ...е шэнэ тулалдаанда ...хэ хүдэлмэри хэһэн бай...рэгтэнь большевигүүдэй ...тар ехэ үүргэ дүүргэ...

...гэжэ олониитын боль...азетэ гаргаһан ушар ма...и ажабайдалда, Росси...и ангиин хүдэлөөндэ ...удха шанартай. 1910 ...һаа 1912 оной апрель ...раһан «Звезда» газетэ ...гаргаха ехэ бэлэдхэл хээ. ...бэшэдэг хүнүүд саашаа...» газетын хүдэлмэри...бэшэгшэд болоһон, дүй ...жуулһан байна.

...партийна конференци ...най нюуса бэшэ хэблэ...дэхэ тухай, Петербургда ...үдэр бүриин газетэ бай...ай шиидхэбэри абаа бэ... **оной апрелиин 22-то большевистскэ «Правда» ...үшын номерой гараха...ришэн ангида ёһото ...** Бүри апрелиин 21-...өө Петербургын хү... «Правдын» хэблэгдэхэ ...ерээд, хүлеэжэ ядан ...тэй. «Правдын» түрүү...й версткэ хэгдээд, шуд... һүүлээр газетэ гар...байлсаһан нүхэдүүдэй ...дабхарһаа (редакциин ...һаа) доошоо буухадань, ...үмэн харагдаа һэн тэхэ: ...рэ, коридор, соогуур, ма...лга соо, типографиин ха...брика, заводуудһаа ерэ...ришэд дүүрэшэһэн бай...» түрүүшын номер ...бүри үдэшэнһөө ерэ ...И. Г. Полетаев бэшэ бэ...

...алэһэнэй ёһоор, «Прав...евистскэ партиин нюуса ...оссин орган, хүдэлмэри...эмхидхэгшэ болоһон юм. ...түрүүтэй РСДРП-гэй ...» хүтэлбэрилдэг бай...мэришэнэй хүдэлөөнэй ...тэй хамта, мүн «Прав...х эхилһэнтэй дашарам...РП-гэй ЦК-гэй хилын ...о 1912 оной зун На...ов зөөжэ ерээ һэн. Тии...р В. И. Ленин «Прав...дын» хүдэлмэриие улам эдэбхитэйгээр хүтэлбэрилхэ аргатай болоо бэлэй. Полициин шалгалта, хаалтын хэдыншье һаад ушаруулаа һаань, «Правда» газетые уран хурса, дайшалхы сохилотой болгохо гэжэ Ленин оролдодог, партида харша этэгээдүүдтэй хайра гамгүйгөөр тэмсэхээр трибуна болгохые хүсэдэг байгаа. В. И. Ленин үдэр бүри шахуу «Правдада» статья бэшэдэг, редакцитай ходо бэшэг абалсадаг, эндэ хүдэлхэ хүнүүдые олодог байһан гээд Н. К. Крупская бэшэһэн юм. 1912—1914 онуудта «Правда» газетэдэ Ленинэй 280 гаран статья толилогдоһон байха. Эдэнь газетын хүдэлмэриһөө гадна, мүн Петербургын ба Россин партийна организацинуудай ажал-ябуулгые залан ударидадаг байгаа бшуу.

Нюуса бэшээр гарадаг «Правда» газетэдэ түшэглэн, партимнай олониитэ пролетариадые большевигүүд тээшэ татаха, хүдэлмэришэнэй организацинууд тээшэ — профсоюзууд, мүнхэлэлгын кассанууд тээшэ татаха хүдэлмэри ябуулдаг байба. Эдэ жэлнүүдэй «Правда» хүдэлмэришэнэй революционно хүдэлөөнэй ёһото штаб, партиин эмхидхэлшэ центр болоһон байна. Газетын ажал-ябуулгань нюуса бэшэ, нюуса революционно хүдэлмэри зохилдуулан ябуулха тодорхой жэшээ болоно үгөө. «Правдын» редакцида зүблөөнүүд болодог, тэрэ үеын шухала асуудал хэлсэгдэдэг, нютагуудтахи большевигүүдэй организациин хүтэлбэрилэгшэд уулзадаг байһан юм. «Правдын» редакцяар дамжуулан, нюуса партийна организацинуудые дахяад бии болгохо, бэхижүүлхэ хүдэлмэри ЦК-гэй зүгһөө ябуулагдадаг завод, фабриканууд зарим городуудтай холбоо барисаа байгуулдаг һэн.

...Энэ газетэ хүдэлмэришэдэй суглуулһан зөөреэр гаража эхилһэн юм. Тэрэниие В. И. Ленин ехэ удхашанартайда тоолодог, «Правдын» хараа шугамые хүдэлмэришэдэй зүгһөө дэмжэһэн ябадал гэжэ харадаг байһан. Хүдэлмэришэд-эдэбхитэд предприятинуудта онсожо, энэ газетэ уншадаг, олониитэтэй холбоо барисаань улам үргэдхэдэг байба.

«Правда» газетэ хүдэлмэришэдэй гараар бүтэдэг байгаа. Газетые хэн хинан заһанаб, хэд хабааданаб гэжэ полициин асуухада, тэрэ үедэ энэ газетые гаргажа байһан нүхэр Бадаев иимэ харюу үгэдэг һэн:

«Газетын номер бүхэндэ редакторай нэрэ хэблэгдэнэ, Петербург ба бүхы Россин хэдэ мянган хүдэлмэришэд газетэдэ хабаададаг».

Тус газетын редакцида үдэр бүри толилжо үрьдигдэхөөр бэшэ олон бэшэгүүд ородог байба. Тиимэһээ тэдэниие жэжэхэнээр, набор хэхэ, тиигээд газетэеэ ехэ болгохо, хабсаргалтатайгаар гаргаха баатай болгодог байгаа. «Правдын» түрүүшын 99 номерто хүдэлмэришэдэй 1783 бэшэг гаргагдаа гэхэдэ ойлгосотой болохо. 1912 оной апрельһээ 1913 оной апрель хүрэтэр хүдэлмэришэдэй 5 мянган бэшэг толилогдоһон байна. Хоёрдохи жэлдэнь 11 мянга 114 бэшэг толилогдоо. Хүдэлмэришэн-бэшэгшэд фабрика, заводуудай хүндэ хүшэр байдал тухай, хуули бусa элдэб аашануудые гаргадаг тухайнь, мүн ондоошье дарлалта тухай бэшэдэг һэн. Энээнтэй хамта промышленностиин элдэб һалбари, городууд болон районуудтахи хүдэлмэришэдэй үдэр бүриин тэмсэл, тэдэнэй эрилтэ тухай бэшэлсэдэг байгаа. Хүдэлмэришэн бэшэгшэдһээ гадна, мүн хүдөөгэй таряашад «Правда» газетэдэ бэшэдэг болоһон юм. Россин түбэй губерниинүүдһээ: Ярославска, Костромской, Смоленскэ, Нижнегородско, Архангельска болон бусад нютагуудай таряашадһаа бэшэгүүд ородог болоһон. Зарим нютагуудта «Правдада» саг үргэлжэ бэшэдэг корреспондентнүүд—хүдөө бэшэгшэд бии болоо. Таряашад газарай асуудалаар ехэнхидээ бэшэдэг байгаа.

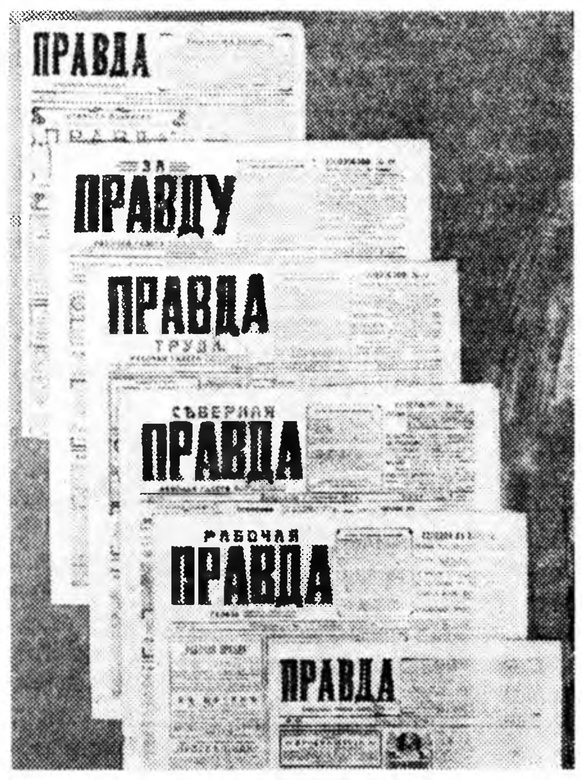
Хаанта засагта эсэргүүгээр бага яһатанай тэмсэдэг тухайда «Таряашадай байдал» гэһэн гаршаг доро бэшэдэг һэн. Жэшээнь, 1913 оной «Правдын» 73-дахи номерто «Бурядуудай эсэргүүсэлтэ» гэһэн бэшэг соогоо бурядай захиргаание (думые) дахяад бии болгохо, мори болон бусад түлбэри түлэхэеэ болихо гэһэн тогтоол бурят зон суглаан дээрээ абаһан байгаа. Агын волостной правлениие өөһэдөө хаажархёод, тэндэхи засагай эрилтые дүүргэхэеэ арсаһан юм. Энээнэй түлөө хэдэн хүн сүүдэй харюусалгада хабаадуулагдаһан гэхэ. Зүгөөр присяжна сүүд тэрэниие болюулһан байна.

«Правда» газетэ таряашадай түлөө тэмсэдэг, тэдэниие эсернүүдһээ, мүн бусад этэгээдүүдһээ таһалжа, пролетариадтай нэгэдүүлэн, революционно тэмсэлдэ хабаадуулха гэжэ оролдодог байба. В. И. Ленин. «Правдын» редакциин гэшүүд таряашадай асуудалаар статья ходо бэшэдэг һэн.

Газетын хүдэлмэридэ олониитые эдэбхитэйгээр хабаадуулхын тула оролдон, 1912—1914 онуудай туршада хүдэлмэришэн бэшэгшэдэй түрүүшын эмхи байгуулха һэдэлгэ хэгдэһэн юм. Нэгэ иимэ жэшээ дээрэһээ энэнь харагдана. Шуи городой хүдэлмэришэдэй 6 түлөөлэгшэд сугларжа, 1912 оной декабрьда «Правда» газетын номер бүхэниие 5—5 хэһэгээр бэшүүлхэ, олоһон мүнгэнэйнгөө 2 процентые тэрэнэй редакцида эльгээхэ, хүдэлмэришэдэй бэшэгүүдые заһаха редакционно комисси бии болгохо гэжэ шиидхэһэн тухай мэдээсэл «Правда» газетэдэ гараа һэн. Тиигэһэнэй һүүлээр хоёр хоноод байхада, «Дэмжэгдэхээр жэшээ» гэһэн статья толилогдоһон юм. «Хүдэлмэришэнэй газетэдэ дуратай байһанаа харуулһан энэ шиидхэбэри һайшаалтай... хүдэлмэришэд өөрынгөө газетые хододоо дэмжэхэ, эдэнэй жэшээ бүгэдэнэй дэмжэмээр байна» гээд статья соонь хэлэгдэнэ. Шуи городой хүдэлмэришэдэй үүсхэлые бусад городуудай хүдэлмэришэд дэмжэбэ.

Хүдэлмэришэн ангиие бүри нягта жагсаалтай болгохо, революционно хүдэлөө эмхидхэхэ хэрэгтэ 1912—1914 онуудай үедэ «Правда» гайхамшаг үүргэ дүүргэһэн байгаа. Хаанта засагай элдэб хашалта хорилтые дабан, тус газетэ олониитэ ажалшадтай холбоо барисаагаа улам бэхижүүлжэ, ажалшан арадые революцида бэлэдхэһэн юм. Ленинэй ударидадаг байһан энэ газетэ хубисхалта хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлэн хатуужуулаа.

Е. МАТХАНОВА,
түүхын эрдэмэй кандидат.

«Правда» газетэ 1912 оной майһаа 1914 оной июль хүрэтэр найма дахин хаагдажа, тинхэ бүридөө нэрэеэ һэлгэхэ баатай болоһон байгаа. Энэ үедэ гараһан 646 номерой 190 шахууень мүрдэгдэһэн юм.

ТАСС-эй фотохронико.

МАНАЙ ПОЧТО

Үнгэрэгшэ март болон апрелиин түрүүшын хахадта манай редакцида 505 бэшэг ороһон байна. Тэдэнэй хахадһаа олонхинь газетэдэ толилогдоо.

Энэ үе соо СССР-эй Верховно Советдэ һунгаха һунгалтатай дашарамдуулан, мүн март һарада болоһон КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэринүүдые шудалжа, тэрэниие бодото дэ[illegible]нь бэелүүлжэ захалһан тухай хүдэлмэришэн, хүдөө бэшэгшэд [illegible]нда мэдээсэнэ. Түрүүшүүлэй дүй дүршэл, хүдөө ажахыдахи а[illegible]танууд тухай бэшэхэтэйгээ хамта, мүн газараа эзэн ёһоор ашагл[illegible], ажал хүдэлмэридөө хайша хэрэгээр, харюусалгагүйгөөр хандахаяа болихо, ажалай түлэбэриие гуримшуулха гэхэ мэтэ шухала асуудалнууд бэшэгүүд соо табигдана.

Комсомолой XIV съездын хүндэлэлдэ зорюулан, Хүртэйн леспромхозой комсомол залуушуул апрелиин нэгэ амаралтын үдэр воскресник эмхидхээ гэжэ Хориин аймагһаа нүхэр А. Михайлов бэшэнэ. Эндэ эмхидхэһэн воскреснигтэ 30 гаран комсомолшууд, залуушуул хабаадажа, тосхонойнгоо гудамжада тротуар болон бусад хүдэлмэри хээ.

Манай газетын һүүлшын номернуудта нютагай колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүдэй хүдэлмэринүүд тухай материалнууд толилогдожо захаланхай. Саашадаа эдэ управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй хүдэлмэри харуулжа, хабарай тарилгын ябаса болон газар таряалангай ажалда пропашной гурим ямараар нэбтэрүүлжэ байһан тухай, онсо шэнэ байдалда партийна хүдэлмэриин хайшан гэжэ эмхидхэгдэһэн тухай, мүн бусадшье асуудалнуудаар дэлгэрэнгы тодорхойгоор бэшэжэ байгыт гэжэ хүдэлмэришэн, хүдөө бэшэгшэдтээ, уншагшадтаа ханданабди.

...хтада

...УЗАШАД ГАЗАРАА УҺАЛНА

...совхозой кукурузашал...алай үндэр баян ур...ын тула тарилгын...да шиниг нойто ехээр ...лдоно. Иван Федосее...ын талмай дээрэ үг...шын харанхы болотор ...шаганаан таһалдана...ай Сухэһөө уһа бүлэн ...араа уһална ха юм. ...шан Бадеевай звено...жараад гектар газар ...н Николай Корытов, ...ликин, Доржи-Палан ...гэшэд үсэд шангаар ... «полиин хатанай» ...ай уһаланхай.

...ДАЙ ТУҺАЛАМЖА

... Юрий Гагаринай нэ...ман жэлэй һургуу...шад байгша ондо 7 ...болон үнгэтэ түмэр ...Эхэ орондоо тушааха ...н юм. Тэдэнэр чэрэ...оонь урид дүүргэбэ. ...от һарада 16 тонно ...аһа суглуулба.

...Э МАГАЗИН

...онло эдеэ хоол най...й магазин бии юм. ...гшадые дүүрэнээр ...тула эдэ магазинууд ...етодээр наймаалдаг ...ажалайнь үдэр ...Тиимэһээ эдеэ хоол ...дежурнэ магазинай ...инхой. Эдэ магази...дэнь ажахын эд ба...аг юм.

...УЛИИН МУЗЕЙ

...жэлэй һүүлэй Ку...нэгэн жэлэй һур...урагшад өөһэдынгөө ...лха гэжэ шиидэһэн ...р экспонадуудые ...илээ һэн. Мүнөө ...узей соо зуу гаран ...экспонадууд тоо...ай дунда эртэ ур... болон саарһан ...агнуурнууд, анха ...омсомолнуудай гэрэл ...н бусад һонирхо... бии.

Р. Балданов,
манай корр.

И. ОЧОРОН

ШЭНЭ АМИСХАЛ[*]

ХҮНДЭТЭЙ ТУШААЛТАН

Талын хобхо дардам харгыгаар хүрибтэр үнгэтэй хүнгэхэн машина хуа тооһо бушхуулна. Тэрээн соо һуугшадай нэгэн нара һалхинда үлеэгдэжэ, хүдэржэһэн хүрин хара шарайтай залуубтар үндэр хүн илангаяа ехээр сэдьхэлээ хүдэлһэн хэбэртэй.

— Гоёл нютаг байна даа,— гээд абяагүй нишэ тиишээ хараашалан ябааша тэрэ нүхэрэй гэнтэ дуугархада:

— Түрүүшынхеэ гүт?

— Тиимэ, тиимэ... Эртын хабарай айлшан боложо ябана хаб,— гээд энеэбхилбэ. Иимэ хөөрэлдөөнэй эхилһэн һамбаанла тэрэнэй намтараар халта һонирхобобди. Энэмнай Улан-Удын нютагай колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин ахалагша зоотехник нүхэр Степанов байгаа. Борис Доржиевич үшөө залуу мэргэжэлтэ юм. Нёдондо жэлдэ институт дүүргээд, һая болотор Иволгын туршалгын ажахыда хүдэлжэ ябаһан намтартай. КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй һүүлээр шэнэ тушаалтай болоо. Энээгүүр ябаһаар хэды хонобо.

— Арга боломжо ехэтэй ажахы байна,—гээд, тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ. — Гол тулгууринь хүдэлмэришэ зон. Ажалые, мүн ажалай түлөөһые зүбөөр шэнэдхэн табиха хэрэгтэй. Хоёрдохёор, алибаа эрдэм ухаанай, түрүү дүршэлэй хамаг бүхы шэнэ шэнэ туйлалтануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, дэлгэрүүлхэ шухала... Энэ манай нангин уялга...

Тииһээршье ябатарнай шэхэ дүлиирмэ хони хурьгадай маарадлдаан соностожо, талархан хөөрэлдөөмнай таһаршаба. Багахан намаг газарай доболиг эрьедэ байрлаһан Бальчин Хүндын отара хүрэжэ ерэгдэбэ. Үдэшын ажал түлэг дундаа. Хони хурьгадай маарадлдажа, хонишодой хуугайлха абяан замханагүй.

Соморхон аад, *саб байса нягтаар түхеэрэгдэһэн һуурида юумэн бүхэн гуримтай. Малай хотын нэгэн соонь жэгтэй олон клеткэнүүд, хооронддуураа хүнэй багтахал зайтай.

— Тон зүбөөр түхеэрэгдэһэн байра,— гэһэн ажаглалта үнөөхи айлшан тушаалтамнай хэбэ. Тиихэ зуураа «бүхы отарануудаараа иигэжэ хэхэеэ яанабта» гээд тэндэ байһан колхозой зоотехник Геннадий Прокосовто хандаба.

— Өөһэдөө үүсхэл гаргаагүйдэш хэн туһалхаб даа,— гээд хүхэхэн боро тужүүрхэтэй, пулаадаа уруунь боожорхиһон габшагай янзын дүшөөд наһанай эхэнэр үгэ хаясалдаба. Энэмнай гансахан сэлгеэ уужам Юрөө нютагтаа бэшэ, харин Сэлэнгынгээ аймагта суутай болоһон хонишон Бутыд Банзаракцаева байгаа. Тиимэл хадань тэрэнэй дүршэлтэй танилсахаяа Улан-Удын управлениин тушаалта нюур аяар Бальчин Хүндын суута хонишонойдо айлшан боложо ерэһэн байгаа.

Энэ үдэр нүхэр Степанов түрүү хонишоной байра байдалые хуу мэдэжэ, сээжынгээ оёорто шэнгээжэ абаа һэн. Үнэхөөрөө дүй дүршэлөөр баян хонишон байгаа. Түбшэн даруу зантай, түбэһэн юумэндэ түргэдөөд, бахардаад орхихогүй, хараха янзада хатуу шэрүүн эхэнэр гэн гэһэйш, «Хонин түрөөл» гэхые дууламсаараа, уян зөөлэн, үхибүүн шэнги болошодог байба. Тэрэ нээрээ хониин һүрэгые яажа харууһалха тухай өөрынгөө табан хургандал адляар мэдэдэг болонхой. Тиимэл тула мүнөө жэл даажа байһан хонин бүриһөө хурьга абаа юм.

...Үдэшэндөө тус отараһаа колхозой түб бусахадаа «Шамтай жэшэхэ малшан энэ голдо олдохо аал» гэжэ бодомжолжо ябаабди. Дууланан, хараһан хүндөө жиирэй коммунист Бутыд Банзаракцаева тухай хөөрэхэбди гэжэ шиидээ бэлэйбди...

ҺАНАМЖА ДУРАДХАЛНУУД

Үглөөгүүр эртэ. Үүр хираанаар үдэшын үргэн суглаанай дүүрэбэшье, түб тосхондо үлүү хүн үзэгдэбэгүй. Колхозой контородошье тоо бүридхэлшэд болон хүтэлбэрилхы тушаалтанһаа ондоо зон үгы. Парткомой секретарь нүхэр Ламажапов гансаараа таһалга соогоо угтаба.

Санжижап Ламажапович нэгэ хэды шэмээгүй һуутараа, үнинэй һанажа ябаһан юумэ тухайгаа хэлэбэ хэбэртэй, бодолгото болон аргаахан дуугарба:

— Манай колхоз шадалтай, бараг ажахы, теэд үшөөшье һайжаруулжа болохо юм. Ямар тобшолол, юу хэхэ ёһотойбибди. Мал ажалһаа ашаг шэмэ үшөө багаар абтана. Юундэ? Үбһэ тэжээл дуталдана. Сабшалангаа һайжаруулха, орооһо таряае ехээр тариха, кукурузын ургаса дээшэлүүлхэ. Эдэ бүгэдые наринаар шэнжэлжэ, бодожо үзэхэ бологдоно. Ямар аргаар, хайшан гээд энэ хабартаа эрид хубилалтын эхи табихаб..? Парткомой секретариин толгой соо ехэ ехэ түсэбүүд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон хэбэртэй. Энэнь үнгэрһэн үдэшын ехэ ярилдааһаа улам олошорһоншье байха.

Үдэшэ орой артелиин түб — Ташарай үргэн ута клубта 50 гаран коммунистнууд сугларжа, КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые хэлсэһэн байгаа. Хэһэн ажалайнгаа хэмгүй ехэ ашa үрые мүнөө жэлдээ амсажа эхилхэеэ мэдэһэн хүн бүхэн энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгэдэ угаа эдэбхитэйгээр хабаадаа, удха түгэлдэр һанамжа дурадхалнуудые оруулба.

Мал тухай һаналаа табихынгаа урда эгээн түрүүн малшадтаа анхаралаа хандуулая гэжэ онсо тэмдэглэгдэһэн асуудал парткомой секретариин толгойдо бүхөөр хадагдаа хаш.

Тон зүб! Энэ нэн түрүүн шиидхэгдэхэ ёһотой асуудал.

Мүнөө хүрэтэр тус колхоздо ажахын тоосоон хүсэд нэбтэрүүлэгдээгүй байна, малшадта газар таряалан, сабшалангынь үгтөөгүй зандаа.

Мүртэйн һаалишад, Галтайн хонишод хэдэн һараар кино харадаггүй, радио шагнадаггүй, хаа яахан шэнэ газетэ, журнал уншадаг байха юм. Эдэ дутагдалнуудые усадхалгаһаа партийна организациин ажал ябуулга эхитэй бэшэ гү...?! Зоной дунда, зонтойгоо зүбшэхэдэ хэзээдэшье һайн байдаг гэжэ партиимнай хараа шугам харуулна.

...Хоёр-гурбан үдэрэй туршада Юрөө нютагаар ябагдаа, ажалша малша зонтойнь хонон үнжэн танилсагдаба. Хүн бүхэн өөрынгөө арга шадал, арга боломжонууд тухай, партиин ЦК-гэй мартын Пленумэй табиһан асари ехэ зорилгонуудые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха, бүри һайнаар хүдэлмэрилхэ байһан тухайгаа мэдүүлнэ. «Амбаар дүүрэн орооһотой, арбин тарган адуутай» ажалша бэрхэ зон гэжэ дэмы хэлсүүлдэггүй байха. Эндэхи зоной туйлаһан амжалта ехэ, байра байдалынь яһала һайн. Зүгөөр зарим тэды дутуу дундануудай үгы һаа, тэдэ амжалтань бүришье ехэ байха һэн.

...Хүлеэел даа, шэнэ хабарай амисхалые. Ехэ ажалай, ехэ далайсын хабар эхилээ ха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мүртэйн гүүртын залуу һаалишадай нэгэн Нина Ванданова.

Авторай фото.

[*] Түгэсхэл. Эхиниинь апрелиин 29-нэй номерто.

Мэхэшэниие үмөөрэгшэ Масович

Мисюркеева гэжэ суутайхан болоһон мэхэшэн эхэнэрэй ВСУРП-гэй ОРС-ын директор нүхэр Масовичта «хүдэлмэридэ абыт» гэжэ ерэхэдэнь, тэрэ альгаа дэлгээн угтажа абаад, магазин даалгажа үгөө һэн гэхэ.

Магазин даажа абамсаараа Мисюркеева хадаа өөрынгөө бузар буртаг хэрэг эрхилжэ захалаа. Эд бараа складһаа абахадаа, гүйсэтэйдэнь үнэ сэнгынь нэмээдэг болобо. Жэшээнь, 15 түхэригтэ пикейнэ покрывала 20 түхэригөөр, 11 түхэригтэ үмдэ 19 түхэригөөр худалдажа байһанаа баригдаа.

Мүнгэ шүүрэхэ тэрэ мэхэ гохонь багадаад, горпромторгын үнэ сэнгынь химдаруулаад наймаалжа байһан элдэб эд бараа худалдажа абаад, тэдэнээ өөрынгөө магазинда абаашажа, хуушан сэнгээрнь худалдажа оробо. Жэшээнь, 20 мүнгэтэ болгоһон одеколон 65 мүнгөөр худалдадаг байгаа.

Мисюркеевагай хүн зониие зоргоороо хууражa, мүнгэ зөөри үбэршэлжэ байһан гэмтэ ябадал хадаа ОРС-ын директор нүхэр Масовичын оһол гэниглэн байдагһаа, шалгалта, хиналта хэдэггүйһөө болоо. Үнгэрхэдөө нүхэр Масович Мисюркеевае һайн наймаалагша гэжэ яһалахан һайрхаадшье абаһан гэхэ. Тиигэжэ үлүүсэ «хүндэтэй» болоһон мэхэшэн улам саашаа годоороо юум бэзэ.

— Түсэбөө ходол үлүүлэн дүүргэдэг хүн байгаа ха юм. Би яаха биб. тэрэнэй өөрынь хэрэг. Түсэб лэ дүүргээ һаань намда һайн,—гэхэшүүгээр нүхэр Масович энэ хэрэг тушаа асуулта хэхэдэ харюусана. Хүн зониие мэхэлжэ, хууран эдижэ зорогоороо орогшодой юушье хэжэ байхадань нүхэр Масовичта хамаагүй байшоо.

Д. Колмаков.

МУУ ХҮТЭЛБЭРИҺӨӨ

— Эд хэрэглэгшэдэй үдэр бүриин эрилтэ хэрэглэмжые анхаралдаа абадаггүйһөө, эд бараа хэрэгтэй соонь магазин, ларегуудта гаргадаггүйһөө, зарим наймаалагшадай ажалай журам хазагайруулдаг шалтагаануудһаа боложо, эд бараанай эрьесын 1961 оной түсэб дүүргээгүйбди,— гэжэ Советскэ районой эдэ хэрэглэгшэдэй бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Козлов пайщигуудай тоосоото-һунгуулиин суглаан дээрэ сэхэ мэдэрээ.

Үнэхөөрөөшье тус бүлгэм нёдондо жэлдэ ехэл муугаар хүдэлөө юм. Эд бараанай эрьесын түсэб 95,6 процент, эдеэ хоолой предприятинууд түсэбөө 96,6 процент дүүргээ. Тиихэдэ элдэб продукт болон түүхэй эдлэл бэлэдхэхэ түсэб миил 90 процентдэ хүрэбэ. Үшөө саашань хэлэхэдэ, 1961 ондо 500 хүс пайщигууд болгон шэнээр абаха байһан аад, миил 90 хүн гэшүүд болгогдоо. 29 магазинайнь оройдоо 9-ниинь 1961 ондо түсэбөө дүүргэжэ шадаһан байха юм.

Хүн зондо үдэр бүри хэрэгтэй болодог хилээмэ, сай, дабһа, зурууд, керосин, тамхи ходо таһалдуулдаг байһан, тиигээдшье жаяг заршам муутай наймаалагшад Кузнецова, Мальцева, Платонова, Бубеева, Москвитина, Мисайлова гэгшэд эрид шүүмжэлэлдэ оробо. Магазинууд болон складуудта ехэ мүнгэнэй гүйсэгүй, хуушарһан эд бараан хэндээшье хэрэггүй хэбтэдэг. Гадча магазинуудай хүдэлмэридэ түрүү дүй дүршэл, шэнэ ёһоной онол арга бүришье нэбтэрүүлэгдэнэгүй.

Шалгалтыншье комисси мүн лэ һайса шүүмжэлэгдээ. Үнгэрһэн жэлдэ мүнгэ зөөри үрилтэ, гээлтэ хэһэн 7 ушар элирүүлэгдээ. Иигэжэ аяар 5300 түхэриг гүрэнэй зөөридэ зарим нэгэ хүнүүд гараа хүрэһэн, хулгай, үбэршэлгэ хэһэн байха юм. Худалдаа наймаанай газарнуудые һайн, этигэл найдабаритай хүнүүдээр бүридүүлээд, саг үргэлжэ хиналта шалгалта хээд байбалнь иимэ гэмтэ, хохидолто ябадал заяандаашье ушархагүй байгаа.

Эдэ дутагдалнууд тухай үгэ хэлэгшэд нүхэд Самокрутов, Каленых, Овчинников, Галин, Тапхаров, Лахов болон бусад тэмдэглээ.

Вл. Базаров.

Анхарагдахаар болоһон асуудалнууд

Һүүлэй жэлнүүдтэ колхознигуудай ажаһуудал тад ондоо болонхой. Колхозууд мүнгэн түлөөһэндэ орожо, гэшүүдтэ салин түлэжэ, наһатайшуулда пенси (тэдхэмжэ) үгэнэ. Манайшье колхоздо иимэ.

Теэд колхоз бүхэндэ ажалай журам гэжэ байдаг. Колхозоймнай хамтын суглаагаар артелиин гэшүүн бүхэн: эрэшүүл 300 үдэр, эхэнэрнүүд 250 үдэр жэлдэ хүдэлхөөр тогтоогдонхой. Энэ уялгаяа артелиин гэшүүдэй хэр дүүргэһые жэлэй дүүрэһэн хойно хаража үзэдэг заншалтайбди. Саашадаа тэрэниие квартал бүри нэгэ дахин шалгажа байбал дээрэ һэн гэжэ дурадхаха байнаб.

Мал ажал дээрэ 5—10 жэл амжалтатайгаар хүдэлбэлнь салингыень тусхай процентээр нэмэжэ үгэхэдэ һайн байгаа. Энэ ушарта хүнүүд нэгэл ажалдаа һайса дүршэхэ, удаан саг соо хүдэлхэ болоно ха юм.

Наһажаал болоһон хүнүүдтэ пенси үгэлгые мүн лэ гуримшуулхаар. Мүнөө үедэ колхоз бүхэндэ пенси ондо ондоогоор түлэгдэнэ. Энээндэ саашадаа анхарагдаха бэзэ.

Г. Тугутов,
Закаменай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.

Үнэр баян эхэнүүд

Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиум СССР-эй Верховно Советэй Президиумай 1944 оной августын 18-най Указай үндэһөөр, олон хүүгэдтэй эхэнүүдые «Эхын алдар» гэһэн орденуудаар ба «Эхын медаль» гэжэ медальнуудаар СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй үмэнэһөө һаяхан шагнаба.

Бичурын Ждановай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Сафонова Ольга Михайловнае, Заиграйн Үнэгэтэй тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Устинова Екатерина Самойловнае, Улан-Удэ городой Октябрьска районой гэрэй эзэн эхэнэр Шурыгина Агафья Аверьяновнае, Зэдын Чермутай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Вершинина Прасковья Аполоновнае, Кяхтын Хоронхой тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Тугутова Бутыд Ринчиновнае болон бусад юһэн үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэнэйнь түлөө «Эхын алдар» гэһэн нэгэдэхи шатын орденоор шагнаба.

Найман үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн 9 эхэ «Эхын алдар» гэһэн хоёрдохи шатын ордендо хүртэбэ. Тэдэнэй тоодо Прибайкалиин Ильинка тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Волкова Екатерина Алексеевна, Заиграйн Илька гэжэ тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Ситникова Мария Ивановна, Зэдын «Заветы Ильича» колхозой гэшүүн Чердонова Цырен-Дулма Суруновна болон бусад бии.

Долоон үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн 35 эхэ «Эхын алдар» гэһэн гурбадахи шатын орденоор, 146 хүн «Эхын медаль» гэжэ нэгэдэхи, хоёрдохи шатын медальнуудаар шагнагдаа.

Уран һайханаар дуулалга тухай һанамжа

Коммунизмын Программа бэелүүлжэ байгаа гайхамшагта үе сагта ажаһуунабди. Совет арадай соёл болбосорол согтой түргэнөөр урган мандана. Энээнтэй нэгэн хамта айл аймаг бүхэндэмнай коммунис искусствын һалбари бүхэнэй һалбаран хүгжэхэнь дамжагүй. Тэрэ тоодо дуу хүгжэмшье үргэнөөр һалбарха байха. Энээнтэй дашарамдуулан манай республика дотор хоороор дуулалгын ямар байһан тухай онсо тогтожо тэмдэглэхэ хүсэлтэйбди. Искусствода олооро хабаадалсаха талаар хоор гээшэ эгээл таарамжатай арга мүн. Коммунизмын элшэ гэрэлтэ эрдэни һайхан суртаал һургаал нэбтэрүүлхэдэ, дуу хүгжэмэй шэнэ шэнэ зохёолнуудые тунхаглахада, олон хүнүүдые совет болон баруунай хүгжэмэй эрхим дээжэнүүдтэй танилсуулхада хоор гээшэ сэгнэшэгүй ехэ үүргэ бэелүүлхэ байна. Һайн хоор эмхидхэбэл, олохон хүнүүд дуу хүгжэм гансал аниргүйхэн шагнаад лэ һууха бэшэ, харин тэрэниие гүйсэдхэлгэдэ өөһэдөө эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, бэе бэеэ дам татаха, һургаха аргатай бшуу.

Манай республика дотор дуушадай тусхай мэргэжэлтэй бүлэгүүдһээ гадна, һайн дуранай хоорнууд үнинһөө хойшо олошоржо эхилһэн, мүнөөнэй дуунуудые гол түлэб дэлгэрүүлдэг болоһон байна. Жэшээнь, Улан-Удын ПВЗ-гэй, мяханай комбинадай хэдэн зуугаад хүдэлмэришэд, алба хаагшадһаа бүридэһэн бүлэг бүлэг дуушад олохон жэлэй турша дотор нилээд һайн үльгэр жэшээ харуулжа байна. Энэ оной апрелиин 22-то үнгэрһэн уран һайханай городской харалга дээрэ дурсагдаһан коллективүүд дахинаа шалгарба. Эдэбхитэй һайнаар хүдэлһэнэйнгөө түлөө Бурядай АССР-эй габьяата артистын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн нүхэр Хижняковой хүтэлбэрилдэг хоор (ПВЗ) илангаяа ехэ магтаал һайшаалда хүртөө. Дуунай аялгые тэдэнэй тольбо сэбэрээр гаргахадань, дуунай удхань ямар тодо һайнаар ойлгогдоно гээшэб! Дуушадайнь дадал шадабари эрхим зэргын. Амисхаалаа нэгэн адли зүбөөр абажа, аялгын хубилалтые заашье хазагайруулангүй, үгэеэ эб элихэнээр хэлэжэ, ходорхой һайхан хонгёо хоолой зэдэлүүлхэдэнь ёһотойл мэргэжэлтэд гэжэ һанахаар байба.

Манай агуу ехэ вождь В. И. Ленинэй түрэһөөр 92 жэлэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэ библиотечнэ институдай оюутан дуушад бүришье гайхалтай бэрхээр дуулаа. Холминовой «Ленин тухай», Шуманай «Үдэшын одон», Глинкын «Ябууд зохёомол дуун», Шебалинай «Үбэлэй харгы», Шмидтын «Хүхы» гэһэн олон янзын орёо хүндэ нугалбаритай дуунуудые тэдэнэр сопрано, альт, тенор, бас —дүрбэн янзын аад, дотороо үшөө хоёр-хоёр янза боложо хубаарһан— бүхы дээрээ найман янзын хоолойгоор өө-мөөгүй, ехэ сэбэрээр, гоёор гүйсэдхөө. Зүрхэнэй оёорһоо булгилан гараһан маягтай тодо тобогор үгэнүүд, аялгын тон зүб нугалбари, хэмлэлтэ, үнгэ гуниг аргагүй аржагар хурсаар мэдэрэгдэжэ, эльгэ зүрхэ эрхэ бэшэ ээлэн буляажа байха юм. Эндэ дуушадай өөһэдынь дура абьяас, хүтэлбэрилэгшынь (А. И. Поповой) хүлһээ гамнангүй оролдожо хүдэлһэнэйнь аша үрэ абаһаар лэ харагдаа һэн.

Мүн хүдөө нютагуудта дүүрэжэ байгаа уран һайханай харалгын үедэ Закаменай аймагай Санагын арадай хоор дахяад шалгарһан байна. Тэндэ уран һайханай хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадагшадай улам олошоржо, тэдэнэй үүсхэл һанаашалгые нютагай хүтэлбэрилэгшэдэй хайхарамжатай халуунаар дэмжэжэ байһаниинь ехэл һайшаалтай.

Иимэрхүү жэшээ баримтануудые тоолохо болоо һаа нилээд олон.

Гэбэшье үнгэржэ байгаа харалганууд дээрэһээ юун элирнэб гэхэдэ, хоор дуунай хүгжэлтэдэ үшөөл эбсэшэгүй олон дутагдалнууд бии байһаар. Сэхыень хэлэхэдэ, дуушад арадай соёл культурын хурдан түргэн хүгжэлтэһөө нилээд хожомдожо ябана, уран һайханай талаар хүн зоной эрилтые үшөөл гүйсэдөөр хангажа шаданагүй.

Мүнөө үедэ тогтомол хоорнуудаймнай гол дутагдал юуб гэхэдэ, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө тус хэрэгые огто тоохогүй гү, али тэрээндэ албан хойрогоор, дээрэлхүү бүдүүлигээр хандаха баримтанууд үзэгдэнэ. Энээн дээрэһээ шалтагаалжа, зарим һайн хоорнуудшье хүдэлхэеэ болиһон байна. Жэшээнь, Иволгын залуушуулай хоор яһала гэмгүй хүдэлдэг һааб даа. Теэд мүнөө тэрэ хоор огто дуулдахаяа, дуулахаяашье болишонхой. Мэргэжэлтэд үгы юм гү гээ һаа, хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багшанаршье Сэлэнгэдэ бии. Али тэрэ хоор эмхидхэлгэ ойро зуурын хэрэг байгаа гү? Үгы даа. Тэрэниие улам саашань үргэдхэхэ, хүгжөөхэ, мэргэжүүлхэ ёһотой байгаа. Теэд дурсагдаһан урагшагүй ябадал юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, туршалгын ажахын хүтэлбэрилэгшэд, нийтын эмхинүүд, аймагай культурын таһаг тус хоор тушаа анхаралаа огто табихаяа болишоһон байна.

Олонхи аймагуудта дуушадые имагтал һайндэр дүтэлүүлээд лэ, ноябриин 7-ной гү, али майн 1-нэй ойртоходо, саг зуура суглуулаад лэ тараажархидаг. Тиихэдэнь дуушадһаа байтагай хүтэлбэрилэгшыншье һэлгэшэһэн ушар али олон үзэгдэдэг. Тиигэжэ байхада дуушадта дадал дүршэл яагаад олгогдохоб, репертуар хайшан гээд баяжуулагдахаб! Хоор тушаа бодото анхарал хандуулдаггүй ябадал эндэ балшыса гаража ерэнэ бэшэ гү. Партийна, комсомольско болон профсоюзна организацинуудай зүгһөө халуун анхарал хандуулагдаһан газарта хоорнууд саг үргэлжэ амжалтатай һайнаар хүдэлдэг гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Жэшээнь, ПВЗ-гэй рабочком заводойнгоо дуушад тушаа ямар ехэ анхарал оролдолго гаргана гээшэб! Тэндэ дуушан бүхэнэй амжалта, ургалта бүгэдын баяр болодог ха юм.

Уран һайханай харалга дээрэһээ ажаглахада, тогтомол хоорнуудаймнай ажалда гол түлэб иимэ дутагдалнууд бии байна. Нэгэдэхеэр, оройдоол хоёр янзын хоолойгоор дуулаха ябадал олонхидоо ушарна. Хоор гээшэ ганса нэгэн хүнэй дууладаг ушар бэшэ ха юм даа. Тэрэнэй гол илгаань юуб гэхэдэ, хэдэн янзын хоолойгоор лэ дуулагдадаг байна бшуу. Ажаглахада, илангаяа хүдөө нютагай дуушад ното огто мэдэхэгүй, харин шэхэнэй һонороор лэ аялга дууряан дууладаг байна. Тиимэһээ олон янзын хоолой ниилүүлжэ дуулаха аргагүй шахуу болодог. Хоёрдохёор, аялга хазагайруулха, зарим нотонуудые буруугаар дуулаха баримтанууд үзэгдэнэ. Энэ хадаа дуушадай үшөөл мэргэжэл багатай байһаниие гэршэлнэ. Гурбадахяар, хоолойгоо буруугаар абяа гаргаха ябадал бии. Теэд хоолой байнал гээд хашхаржа дуулахада шагнажа һуугаашадые хашараахаһаа ондоо ямар үрэ гаралтайб даа.

Тэрэшэлэн хоороор дуулалгые улам үргэдхэхын орондо, харин һүүлэй үедэ ганса нэгэн солистнуудые олоор дуулуулдаг ушар үзэгдэнэ. Энэ хадаа хүтэлбэрилэгшын амараа бэдэрһэн ябадал болоно гээшэ ха. Тиимэ үнэхөөр бэрхэ, онсогой дуушадые хүмүүжүүлхын тула тэдэниие нэн түрүүн хоорто һайса ябуулаа һаа дээрэ гэжэ һанагдана. Тиихэдээ дуушан олон нүхэдтэеэ хамта хүдэлжэшье һураха байна.

Теэд дурсагдаһан дутагдалнууд гол түлэб юун дээрэһээ шалтагаалнаб гэхэдэ, олонхи хоорнууд мэргэжэлтэй хүтэлбэрилэгшэгүй байна. Тэрээнһээ уламжалан дуушадые нотодо һургаха хүдэлмэри огто ябуулагданагүй. Тиимэ ушарта хоорой мэргэжэл шадабари яагаад һайжарха гээшэб.

Мүн дуушад методическа ном хэрэгсэлээр, шэнэ дуунуудаар һайтар хангагданагүй.

Манай композиторнууд олонхи ушарта ганса нэгэн хоолойгоор дуулаха дуунуудые зохёоно. Тиимэһээ зарим хоорнууд хэды ехэ арга боломжотойшье һаа, репертуараа баяжуулжа биранагүй.

Улан-Удэдэмнай хүгжэм дуунай талаар мэргэжэлтэд яһала олон болонхой. Оперо болон баледэй театрын артистнар, библиотечнэ институдай, театральна хүгжэмтэ училищиин, культурно-гэгээрэлэй һургуулиин багшанар—ямар ехэ хүсэн байна гээшэб!

Даб дээрээ хоорнуудта туһалхын тула тэдэниие хото, хүдөө эльгээжэ байхада яахаб? Хоорые хүтэлбэрилэгшэдэй саг зуурын курс эмхидхээ һаа аргатай бэшэ гү?

Эндэ хэлэгдэһэн асуудалнууд тушаа республикын Культурын министерствын, арадай творчествын байшангай зүгһөө бодото хэмжээ абахаар болоо гэжэ һанагдана.

Р. Цыбиков.

Саян уулын жалга руу,
Сагдуул модоной тужа руу
Сагай дулаан ам[illegible]хал
Самсаал татан [illegible]өөл.

Хабатай аминай охёор
Хабарэй сагай дохёо
Хаа-хаанагүй зэдэлбэл,
Хаража ханалгүй үзэгдэбэл.

Аха

М. ДУГАРОВАЙ үгэ. Д. ДУГАРОВАЙ фото.

Сагай уларил

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор мүнөөдэр республика доторнай заримдаа үүлэтэйшэг байха, хура бороон орохогүй. Баруун зүгһөө һалхин һулаханаар һалхилха. Улан-Удэдэ үглөөгүүр 0—2 градус хүйтэн, үдэртөө 8—10 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

Майн 1, 2-то республикадамнай үүлэтэй, хура бороон орохогүй. Баруун хойто зүгһөө дунда зэргын хүсэтэй һалхин болохо. Һүниндөө 0—5 градус хүйтэн, үдэртөө 5—10 градус дулаан болохоор багсаагдана.

Уласхоорондын шэнжэлэл

Империалистнууд арадта харша ааша гаргана

Холбоото Штадууд замбуулинда ядерна зэбсэг дахяад туршажа эхилбэ. Түрүүшын иимэ тэһэрэлгэ апрелиин 25-да Номгон далайн Рождество аралай оршондо хэгдэһэн байгаа. Ерээдүйн хоёр-гурба һарын турша соо Рождество арал дээрэшье, Джонстоной арал дээрэшье бүхыдөө ядерна 25—30 тэһэрэлгэнүүд хэгдэхэ юм.

Замбуулинда Холбоото Штадуудай ядерна зэбсэг туршалгые дахяад һэргээһэн ябадал хадаа үхэлэй энэ зэбсэг хорихые эрижэ байһан арадуудта харша, һэнгэргүй ябуулга мүн болоно. Замбуулинда ядерна туршалга США-гай хэхэ байһан тухай мартын 2-то соносхохо зуураа, президент Д. Кеннеди иигэжэ мэдүүлээ: «Иимэ муухай туршалгануудые хэзээшье хэхэ зэргэтэй бү болоһой гэжэ бидэнэр бурханда мүргэнэбди». Ядерна зэбсэг туршалгые хэтэ мүнхэдөө болюулхын тулада США-гай президентын бурханда найдаһанай оройдоошье хэрэггүй, буу зэбсэг хуряалгаар Женевэдэхи хэлсээнүүдтэ хабаадажа байһан Америкын делегацида зохихо заабари үгөөл һаань болохо байгаа.

Энэ хэлсээнүүдэй үедэ Советскэ правительство атомна болон водородно бүхы зүйлэй зэбсэг туршалгые болюулха тухай хэлсээ дары түргэн батална, энээндэ хиналта хэхын тулада ядерна тэһэрэлгэ элирүүлхэ талаар гүрэнүүдэй национальна мэдэлдэ байдаг зүйлнүүдые хэрэглэхэ гэжэ дурадхаһаниинь мэдээжэ. Иимэ дурадхал оруулхадаа Советскэ Союз ядерна бүхы тэһэрэлгые—замбуулиндашье, газар дороошье, уһан дороошье—национальна зүйлнүүдээр элирүүлжэ болохо байһан тухай гэршэлһэн бодото байдал дээрэ, дүй дүршэлөөр шалгагдаһан эрдэм ухаанай мэдээнүүдһээ үндэһэлнэ. Ядерна зэбсэг ехээр бэлдэхые оролдохо гэһэн США Англи хоёр Советскэ правительствын энэ дурадхалые буруушаагаа. Ядерна тэһэрэлгые, илангаяа газар дорохи тэһэрэлгые хиналтын национальна мэдэлэй зүйлнүүдээр мэдэжэ болохогүй гэжэ баталан хэлээд, баруун оронууд уласхоорондын шалгалта хэхэ тухай Советскэ Союзда оройдоошье таарахагүй эрилтэ табина.

Замбуулинда томо ядерна тэһэрэлгэнүүдые шэнээр хэхэ гэһэн США Англи хоёрой хараалаамжаһаа һанаагаа зобоһон Индиин, ОАР-эй, Бирмын, Эфиопиин, Нигериин, Бразилиин, Мексикын болон Швециин делегацинууд бүхы ядерна туршалгануудые хорилгын асуудал шиидхэхэ тухай өөһэдынгөө дурадхалнуудые Женевэдэхи хэлсээнэй үедэ оруулһан байгаа. Тэдэнэй дурадхалнуудай зариманиинь хүсэд эл тодо бэшэ байбашье, нэгэл юумэниинь һэжэг һанагданагүй. Энэнь [illegible] гэхэдэ, бэеэ абанги гүрэнүүд ядерна туршалга болюулха хэрэгые национальна зүйлнүүдээр элирүүлжэ болохо байһан тухай хэлэнэ. Тиихэтэй нэгэн хамта бэеэ абанги оронууд Женевэдэхи хэлсээнүүдэй үедэ ядерна туршалгада эсэс табиха гэһэн дурадхал оруулна.

Бэеэ абанги гүрэнүүдэй эдэ дурадхалнуудые Советскэ правительство анхаралтайгаар хаража үзөөд, ядерна бүхы туршалгануудые болюулха тухай хэлсээ түйлахын түлөө аша туһатай үндэһэ һуури боложо магадгүй гэһэн тобшолол хээ. Тиимэһээ Советскэ правительство эдэ дурадхалнуудыень саашанхи хэлсээнэй үндэһэ һуури болгохо гэжэ хэлэһэн байна. Тэрэшэлэн Советскэ Союз ядерна туршалгада эсэс табиха тухай бэеэ абанги оронуудай дурадхалнуудые абахаар бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлээ. США Англи хоёр бэеэ абанги оронуудай дурадхалнуудта тад ондоогоор хандаһан байна. Эдэ хоёр гүрэн ядерна туршалгада эсэс табиха тухай дурадхалые эрид шууд буруушааһан, найман делегациин дурадхалнуудта харюу үгэлгые унжагайруулна.

Замбуулинда ядерна туршалгануудые хэхэ тухай США-гай һанал бодолой улам элитэ боложо байгаа хадань, Советскэ правительство тиимэ аюултай хэрэгэй ямар хойшолонгуудтай байха тухай баруун гүрэнүүдтэ уридшалан һануулха шухала гэжэ тоолоо. Эдэ туршалгануудайнгаа хойшолон тухай баруун оронууд мэдээгүйбди гэжэ хэлэжэ шадахагүй байна гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй заседани дээрэ хэһэн элидхэл соогоо гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко мэдүүлээ һэн. «Баруун оронуудай иимэ аашануудта харюусажа, Советскэ Союз өөрынгөө шэнэ түхэлэй ядерна зэбсэгүүдые туршаха баатай болохо юм гэжэ США-гай болон Англиин правительствонуудта Советскэ правительство сэхэ руунь мэдүүлээ һэн. Иимэ эрхэ байдалда хэгдэһэн эдэ туршалганууд өөрынгөө, мүн союзнигуудайнгаа аюулгүй байдалые бэхижүүлхын түлөө, эб найрамдалые хамгаалхын түлөө хэрэгтэй болохо. Баруун тээхидэй ядерна ямаршье туршалгада—агаарта гү, али газар дороошье һаань, замбуулинда гү, али уһан дороошье һаань,—бидэнэр иимэ харюу үгэдэг байхабди»—гэжэ А. А. Громыко хэлээ.

Замбуулинда ядерна туршалга дахяад эхилжэ, США СССР-эй уридшалан һануулгые тообогүй. Тиигэжэ Холбоото Штадууд энэ хэрэгэй бүхы хойшолонгуудай түлөө хүсэд харюусалгые бэе дээрээ абаба гээшэ. США-гай зонхилогшодой иимэ ябуулгань уласхоорондын байдалые шангадуулжа, буу зэбсэг хуряаха тухай асуудал шиидхэлгые орёо бэрхэтэй болгохо байһаниинь хүн бүхэндэ элитэ.

Номгон далай дээрэ ядерна тэһэрэлгэһээ болоһон һалхи шуурганай таража үрдеэдүй байтарнь, дэлхэй дээрэ арад зоной зэбүүрхэл хүсэтэйгөөр дэлгэрбэ. Америкын ядерна туршалгые буруушааһан тухай мэдээсэлнүүд информационно агентствонуудта тон олоор абтанхай.

Америкын аашада эсэргүү һанал бодолой Токиодо тон ехээр шангадаһанай эсэстэ тэндэхи засаг Америкын посольствые полициинхидээр хүреэлэн хамгаалха баатай болоо. Арад нийтын шанга эрилтын эсэстэ Японой правительство США-да ното эльгээжэ, замбуулинда ядерна туршалгануудые Холбоото Штадуудай эхилһэндэ гүнзэгыгөөр халаглажа байһанаа мэдүүлээ. Тэһэрэлгын эхилһэнэй һүүлээр хэдэн часай үнгэрөөд байхада, Латиин Америкын тон томо оронуудай нэгэн болохо Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министерство ното тунхаглажа, Холбоото Штадуудай ядерна туршалга дахяад һэргээһэниие буруушааба.

Скандинавиин оронуудай хуули засагайхид ядерна туршалгада һанаагаа зобоһоноо нюунагүй. Эдэ туршалганууд Швецидэ халаглал үүсхэнэ гэжэ Швециин премьер-министр Т. Эрландер мэдүүлээ. Норвегиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Х. Ланге гэгшэ мүн тиимэрхүү удхатай мэдүүлгэ хэһэн байна. Америкын ядерна туршалга эхилһэн тухай мэдээсэлэй абтамсаар Даниин ниислэл—Копенгагенда США-да посольствын байшангай дэргэдэ хүнүүд олооро сугларжа, энэ аашые эрид шууд буруушааһанаа мэдүүлээ. Мүн эндэшье засагайхид полициие дуудаха зэргэтэй болобо.

Индидэ Индиин национальна конгресс гэжэ партиһаа парламентын мэдээжэ гэшүүн болоһон д-р П. Сапру иигэжэ мэдүүлээ: «Бэеэ абанги оронуудай болон олониитын ажал-ябуулагшадай хандалгые президент Кеннедиин, тэрэнэй правительствын дуулаагүй байһанда, тэдэнэй ядерна туршалга дахяад эхилһэндэ би тон ехээр һанаагаа зобоноб. Бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай түлөө оролдожо байһан булта хүнүүд энэ шиидхэбэриин эсэстэ тохёолдоһон зүйлөөр һанаагаа зобонхой».

Дүтын Зүүн зүгэй оронуудай хэблэл США-гай зонхилогшодой ябуулгые эрид шууд буруушаана. «Аль-Алям» гэдэг Дамаскын газетэ энэ туршалгые «хүн түрэлтэндэ эсэргүү хэгдэһэн гутамшаг муухай гэмтэ ябадал» гэжэ нэрлэнэ.

Капиталай оронуудтахи ангиин тулалдаанууд

Капиталис оронуудай ажалшад өөрынгөө эрхын түлөө, капиталай добтолгодо эсэргүү хатуу шанга тэмсэл дотор энэ жэлдэ Майн 1-нэй һайндэрые угтана.

Капиталис дэлхэйн гол орон мүн болохо США-да мүнөө 4,5 миллион шахуу хүдэлмэригүйшүүл бии байна. Ажалшадай ажабайдалда капиталистическэ монополинуудай добтолхо замые хааха гээшэ мүнөө США-гай хүдэлмэришэн ангиин урда табигдаһан гол асуудалнуудай нэгэн мүн. Һүүлэй мэдээнүүдэй ёһоор, февраль соо США-да 330 буһалгаан боложо, тэдээндэ 100 мянга шахуу хүн хабаадалсаа.

Баруун Европын хүдэлмэришэн анги эдэбхитэй тэмсэл хэнэ. Хубисхалта үг заншалаар баян Франци дотор Майн 1-нэй урда тээ түмэр замайхид салин хүлһэ, пенси дээшэлүүлхын түлөө, хүдэлмэриин неделиие хороохын түлөө пянта жагсаалтай тэмсэл хэбэ. Өөһэдынгөө эрхын түлөө Францийн ажалшадай тэмсэлынь ОАС-та эсэргүү, хархисуудай болон фашизмын добтолгодо эсэргүү тэмсэлтэй ниилэнэ. Болохоёо байгаа Майн 1 хадаа «Эб найрамдалай болон эрхэ сүлөөгэй түлөө Францийн ажалшадай болон арадай тэмсэлэй агууехэ үдэр болгогдон тэмдэглэгдэхэ байха» гэжэ Францийн компарти Майн 1-тэй дашарамдуулан, ажалшадта хандаһан хандалга соогоо мэдүүлээ. Алжир тухай Эвианда болоһон хэлсээнүүдые үнэн сэхээр дүүргэхыень правительствоһаа эрихэ гэжэ ажалшадые компарти уряалһан байна. Алжиртахи дайн болюулһанай эсэстэ бии болоһон зөөри хүдэлмэришэн ангиин ажабайдалые һайжаруулха хэрэгтэ зорюулагдахынь түлөө хүдэлмэришэн анги тэмсэнэ гэжэ хандалга соонь хэлэгдэнэ. Хүдэлмэришэн анги салин хүлһэ, пенси болон туһаламжа ехэ болгохын түлөө, хүдэлмэриин үдэрые хороохын түлөө тэмсэнэ.

Орон доторхи полицейскэ аашануудта эсэргүү, түрмэ соо зобожо байһан патриодуудые сүлөөлхын түлөө тэмсэһэн Грециин ажалшадай шуһан Майн 1-нэй урда тээхэнэ адхараа. Арад нийтын тэмсэлһээ, Майн 1-ниие һайндэрлэхын түлөө ажалшадай бэлдэжэ байһанһаа айн мэгдэһэн Грециин правительство хэһээлтын хэмжээнүүдые абана. Демократическа олон тоото ажал ябуулагшад арестовалагдаа.

Буһалгаата тэмсэлэй ургажа байһан тухай мэдээсэлнүүд Испаниһаа, Португалиһаа абтана: Астуриин хадын малтамалай промышленностиин бүхы хүдэлмэришэдэй 20 гаран процентнь буһалгаа хэнэ. Салазарай журамда эсэргүү демонстраци Майн 1-дэ үнгэргэхэ гэжэ португалиинхидые уряалһан листовко[...] Португалиин Лиссабон, [...] городуудта тараагдаһан [...]

Японой хүдэлмэришэн [...] гэн ехэ тэмсэл хэнэ. Т[...] номическа болон политич[...] тэнүүдые хамтадань таб[...] ной ажалшад өөһэдынгөө [...] дые хамгаалхын түлөө, эб [...] далай түлөө, Японой газар[...] Америкын сэрэгэй базану[...] гүүсэн амжалтатайгаар т[...] миллион ажалшадые [...] элдэб һалбаринуудай [...] профсоюзууд ажалайнгаа [...] далые болон ажабайда[...] руулхын түлөө, демократ[...] хэнүүдээ хамгаалхын түлө[...] хүдэлмэришэд болон алба [...] нэгэдэмэл ябуулгануудта [...] баадалсаа. Оронойнгоо бэе[...] байдалай түлөө, демократ[...] найрамдалай түлөө эршэ[...] тэмсэлэй эрхэ байдалд[...] ажалшад ажалай агууехэ [...] тэмдэглэнэ гэжэ Майн 1-[...] рамдуулан, арадтаханда[...] га соогоо Японой ком[...] тэмдэглэбэ.

Латиин Америкын [...] ажалшад тэмсэлээ эмхи[...] болгоно. Гурба миллио[...] хүдэлмэришэд болон алба [...] нэгэдүүлһэн Аргентины[...] бүгэдэнийтын конфедера[...] оной декабриин 17-ной [...] Аргентинадэ болоһон бүх[...] тануудай дүнгүүдые зүб [...] сэрэгэйхидэй шиидхэбэри[...] бүгэдэ нийтын буһалгаа [...] тухай шиидхэбэрсэ соноси[...] лиин, Эквадорой, Колумби[...] шад газарай түлөө үсэд [...] сэл хэнэ. Майн 1-ниие [...] дай нэгэдэлэй түлөө, бүга[...] рээ буу зэбсэг хуряахы[...] найрамдалай түлөө тэмс[...] болгон тэмдэглэхэбди гэж[...] лын ажалшадай конфедер[...] союзуудай Бүхэдэлхэйн [...] майн 1-нэй уряалда хү[...] мэдүүлбэ. Тус конфедер[...] тэлбэрилэгшэд орон дотор[...] нальна сүлөөрэлтын фрон[...] жа, тэрээндэ хүдэлмэри[...] ряашад болон студентнар[...] зацинуудые хабаадуулха [...] гэжэ мэдүүлбэ. Фронты[...] Венесуэлые Хойто Амери[...] риализмын мүлжэлгэһөө [...] ябадал болоно. Империал[...] лалтые хаяһан, социалис[...] щество байгуулха зам [...] Кубын толотомо жэшээ[...] Америкын оронуудай [...] элеэр харагдана.

М. [...]

Табан социалис оронуудай зүбл[...]

ПЕКИН, апрелиин 28. (ТАСС). Синьхуа агентствын мэдээсэһээр, ДРВ-гэй, КНР-эй, КНДР-эй, МНР-эй, СССР-эй хилын саана гаргаха, өөрынгөө гүрэндэ асарха болон холын ашаануудые шэрэхэ түсэбүүдые зүбшэхэ зорилготой хэлсээн Пекиндэ апрелиин 21-һээ 27 хүрэтэр үнгэр[...]

Үнгэрэгшэ жэлдэ [...] муудаар уласхооронд[...] нуудые шэрэхэ түсэ[...] гэлтые энэ зүблөөн [...] байна. Тиигээд [...] ашаануудые шэрэхэ [...] хёогоод, тэрэниие [...] хэмжээнүүдые харааl[...]

Ядерна зэбсэгые хүн түрэлтэн үгы х[...]

ПЕКИН, апрелиин 28. (ТАСС). Буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнүүдһээ бүридэһэн Комитедэй заседаниин Женевэдэ боложо байха үедэ Холбоото Штадууд ядерна зэбсэг туршалга дахин эхилбэ. Бүгэдөөрөө буу зэбсэг хуряаха, ядерна туршалга болюулха хэлсээ баталхада Кеннедиин правительствын һаад тойбо ушаруулха хүсэлтэй байһаниень энэ ушар гэршэлнэ гээд «Жэньминь жибао» газетэ тэмдэглэнэ.

Ядерна зэбсэг дахин туршажа эхилхэ хорото ааша гаргажа, Америкын империализм бүхы дэлхэйн эб найрамдалда дуратай арадуудые айлгажа шадахагүй гэжэ «[...] жибао» газетэ бэшэ[...]

Холбоото Штаду[...] сал өөһэдөө ядерна [...] байһан үень үни үнг[...] Социалис гүрэн — [...] Союз түйлай ехэ хүс[...] на зэбсэгтэй болоо. [...] Штадууд буу зэбсэ[...] хэлсээнүүдые бу[...] ядерна зэбсэг олоор [...]

Ядерна зэбсэг хүн[...] ниие үгы хэжэ шада[...] рин хүн түрэлтэн я[...] сэгые үгы хэхэ гээд [...] батаар этигэнэбди. [...] мнай үрэ дүн иимэл[...] жэ «Жэньминь жиба[...] түгэсхэлдөө бэшэнэ.

Аюулгүйн Соведэй заседани

НЬЮ-ЙОРК, апрелиин 28. (ТАСС). Аюлгүйн Совет Кашмирай асуудалые дахин зүбшэн хэлсэжэ эхилээ. 1948 оной январь һараһаа хойшо энэ асуудал Соведэй зүбшэхэ зүйлдэ оруулагданхай байдаг юм. 1962 оной февральда Кашмирай асуудалаар Аюулгүйн Соведэй һүүлшын заседани болоо һэн. Пакистанай түлөөлэгшэд Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэдэ бэшэг эльгээжэ, энэ асуудалые зүбшэн хэлсэхэ эрилтэ табиһан байна. Инди Пакистан хоёрой хоорондо шахардуу байдал тохёолдонхой, Аюулгүйн Совет энэ асуудалые дары зүбшэн хэлсэхэ ушартай гээд тэндэнь хэлэгдэһэн юм. Кашмирай асуудалые амгалан ёһоор шиидхэхэ хэлсээнүүдые Индиин правительство хэхэ дурагүй гэжэ бэшэг соонь заагдаһан байгаа. Индиин түлөөлэгшэ Пакистанай энэ мэдүүлгые буруушаагаад, Индиин правительствын хэлсээнүүдые хэхээр бэлэн байһан тухай мэдүүлһэн юм.

Саашадаа Индидэ парламентын һунгалтын эхилхэдэнь Аюулгүйн Соведтэ Кашмирай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ хойшолуулагдаа.

Аюулгүйн Соведэй апрелиин 27-до болоһон заседанида Пакистанай түлөөлэгшэ Зафрулла-хан үгэ хэлэбэ. Кашмирай асуудалай түүхые тэрэ дэлгэрэнгыгээр тайлбарилһан байна. Мүнөө тохёолдоод байһан бодото байдалые хараада абажа, хоёр талын хэлсээнүүдые хэхын, энэ асуудалые шиидхэхын түлөө Аюулгүйн Совет нүлөөлхэ ёһотой гэжэ Пакистанай түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Кашмирай асуудалаар үнгэргэгдэхэ Аюулгүйн Соведэй удаадахи заседани майн 3-да болохо.

Алууршад буудан алагдаха бол[...]

МОСКВА, апрелиин 28. (ТАСС). Аюултай гэмтэдые барихадаа эрэлхэг зориг, шэн габьяа харуулһанайнь түлөө милиционер Николай Егорович Свиридовые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Улаан Одоной орденоор шагнаба.

...Кушмурун һууринай (Казагай ССР) үйлсэдэ һүни орой Н. Е. Свиридов дүрбэн танигдаагүй хүнүүдэй үргэбшэтэй ябахые хараба. Ямар юумэ тулам соогоо хээд ябаһанаа харуулхаяа тэдэнэр арсаһан, нэгжэхэ гэхэдэ эсэргүүсэһэн байна. Тиигээд милиционерые буугаар буудажа алаа.

Дээрмэшэд һүүлдэнь баригдаһан юм. Тэдэнэр Кушмурун һууринда хэды дахин хулгай хэһэн байгаа.

Энэ бүлэг дээрмэшэдтэ хабаатай М. Махлоев, Х. Цунтел[...] бузов гэгшэдые буудан [...] Баймурзин-Юрченко [...] лөөр 10 жэлээр хаһаха [...] Кустанайн областной с[...] Казагай ССР-эй Верхов[...] шиидхэбэриинь батал[...]

ЗАҺАБАРИ

Манай газетын апре[...] номерой гурбадахи хуу[...] лилогдоһон хоёрдохи лу[...] бэшэгыень иигэжэ за[...] хые гүйнабди: Сэлэн[...] Тельманэй нэрэмжэт[...] түрүү һаалишан В. П. [...]

Алдуу гаргаһан хүн[...] абтаа.

Редактор Ц. Ц. ЦИБ[...]

Манай адрес, телефон[...]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, [...]
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора —46-32, зам. редак[...] 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной [...] пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советск[...] тельства—47-59, промышленности и транспорта, [...] —35-14, культуры—34-05, писем и рабселькор[...] отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтери[...]
Для междугородных переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства [...] Бурятской АССР.

НС0861. Зак. № [...]